

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

**Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno**

**Integrace cizinců v České republice se
zaměřením na státní příslušníky Vietnamu**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
prof. PhDr. Rudolf KOHOUTEK, CSc.**

**Vypracovala:
Ing. Eva Staňková**

Brno 2009

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Integrace cizinců v České republice se zaměřením na státní příslušníky Vietnamu“ vypracovala samostatně s použitím pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

Ve Slavkově u Brna 14. února 2009

Eva Staňková

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Rudolfovi Kohoutkovi, CSc. za odbornou pomoc a vedení, které mi poskytl při vypracování diplomové práce. Dále děkuji svému manželovi a rodičům za jejich podporu během studia na vysoké škole, které si velmi vážím.

**Integrace cizinců v České republice
se zaměřením na státní příslušníky
Vietnamu**

**The legal regulation referring to the
residence of aliens in the
Czech Republic**

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Multikulturní společnost	9
2. Migrace jako téma současnosti.....	10
2.1 Migrace obecně.....	10
2.2 Migrace v ČR.....	11
2.3 Nelegální migrace.....	13
2.4 Pracovní (ekonomická) migrace.....	14
2.5 Příčiny migrace.....	14
3. Integrace.....	15
3.1 Rozdělení integrace.....	16
3.2 Asimilace.....	19
3.3 Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR.....	20
3.4 Cizinci hledající v ČR ochranu před pronásledováním.....	21
3.5 Žadatelé o azyl a azylanti v České republice.....	21
3.6 Počet cizinců s povoleným dlouhodobým nebo trvalým pobytem na území ČR.....	22
4. Životní situace Vietnamců v České republice.....	25
4.1 Životní situace.....	25
4.2 Vymezení skupiny Vietnamců žijících v ČR.....	28
4.2.1 Jaká je životní situace Vietnamců žijících v ČR.....	28
4.2.2 Příchod Vietnamců do českých zemí.....	29
4.3 Současná situace.....	32
5. Postoje české majoritní společnosti vůči Vietnamské menšině.....	39
5.1 Postoje.....	39
5.1.1 Charakteristika postojů.....	40
5.1.2 Vznik a změna postojů.....	41
5.1.3 Stereotypy a předsudky.....	42
5.2 Česká majoritní společnost.....	46

5.2.1 Pojem majorita.....	46
5.2.2 Vymezení české majoritní společnosti.....	47
5.2.3. Jaké jsou postoje české společnosti vůči vietnamské menšině.....	48

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Výzkumné šetření.....	49
6.1. Výzkumné otázky.....	49
6.2. Metodika.....	50
6.2.1 Metoda.....	50
6.2.2 Strategie.....	50
6.2.3 Technika.....	51
6.2.4 Operacionalizace dílčích výzkumných otázek.....	52
6.3. Empirická část.....	53
ZÁVĚR.....	71
RESUMÉ.....	73
ANOTACE.....	74
SEZNAM POUŽITÉ LIETARATURY.....	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	78

ÚVOD

V České republice dnes žije celá řada minoritních etnických skupin, z nichž jednou z nejpočetnějších jsou Vietnamci. Existence Vietnamců v České republice je však nelehká. Je zatížena mnoha předsudky a stereotypními představami ze strany majoritní společnosti – nás. Adaptace Vietnamců se odehrává především kolem účelových obchodních záležitostí, a tak přestože nejvýznamnější část Vietnamců v našem státě působí více než deset let, je celá komunita relativně izolovaná. Každodenní život Vietnamců stále probíhá ve stavu provizoria, jen malá část si uvědomuje šance postupnou integrací vystoupit z marginálního prostředí do běžného života majority (Brouček, 2003).

Skutečnost, že je vietnamská menšina izolovaná, je známá. Zajímalo mě však, jak Vietnamci sami posuzují svou životní situaci, zda vnímají některé oblasti svého života jako problematické a současně jak tuto situaci ovlivňují postoje společnosti, ve které Vietnamci žijí. Cílem mé práce bylo zjistit, jak ovlivňují integraci a celkovou životní situaci Vietnamců v České republice postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině.

Volbou tohoto tématu chci upozornit českou společnost na problematiku vietnamské komunity, protože pro většinu české populace je tato oblast neznámá, neví téměř nic o Vietnamcích, jejich životě, cílech a očekáváních, důvodech, proč žijí právě v naší zemi, zda vůbec mají zájem o rozptýlení společenské izolace vůči většinovému obyvatelstvu a jak tento zájem ovlivňují reakce většiny na jejich pobyt v naší zemi.

Zvolené téma je významné v kontextu sociální politiky a sociální práce ze dvou základních hledisek. Tato hlediska zároveň vymezují cíle tohoto oboru: Na jedné straně je cílem sociální práce pomáhat klientům zlepšovat jejich sociální fungování a na druhé

straně je to sociální kontrola a řešení nebo prevence sociálních problémů (Navrátil, 2001).

Získané poznatky mohou pomoci lépe pochopit život a každodenní problémy této skupiny, mohou posloužit jako informační zdroj pro tématické příspěvky v českých médiích. Přispějí také k větší informovanosti české populace o životě Vietnamců v naší zemi a pomohou narušit stereotypní postoje majority vůči vietnamské menšině a tím i snižovat izolovanost vietnamské skupiny.

K tomuto jsem potřebovala získat poznatky o životní situaci Vietnamců v České republice, s jakými očekáváními přišli do naší země a nakolik se tato jejich očekávání naplnila. Jak vnímají českou společnost a ve kterých oblastech ovlivňují postoje české společnosti jejich integraci a současně i životní situaci.

Základními teoretickými koncepty jsou tedy životní situace a postoje, výzkum je uskutečněn v souladu s metodou kvalitativní, tedy metodou porozumění.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Multikulturní společnost

Příslušníci stejné kultury se vyznačují společným jazykem, hodnotovým systémem, podobnými vzorci chování a uvažování. Kultura je náš společný rámec, který jsme si společně pro snazší komunikaci vytvořili, předávali z generace na generaci a neustále modifikovali. Kulturní kontext nám pomáhá porozumět, co je v dané společnosti vnímáno jako morální, vtipné, uctivé nebo jaká očekávání jsou vkládána do mužské a ženské role, postavení vedoucího a podřízeného atp.

Multikulturní společnost je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány (Šišková, T., 1998, s. 33). Vedle pojmu multikulturní společnosti existuje i společnosti interkulturní. Interkulturní společnost aktivně podporuje vzájemné vztahy mezi majoritou a menšinovými skupinami. Základními stavebními kameny interkulturní společnosti je respekt k odlišnostem, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů a aktivní úsilí o vyvarování se negativních předsudků a stereotypů (tamtéž).

Česká republika je demokratický právní stát založený na tzv. občanském principu. To znamená, že nositelem státnosti není národ (jako skupina osob definovaná jazykem, kulturou a tradicí), ale lid, tedy taková skupina, jejíž členy spojuje právě to, že bez ohledu na tyto rozdíly se vlastnosti jsou občany jednoho státu. Česká republika jako ústavní stát je založena na principu suverenity lidu, politickém pluralismu, volné soutěži politických stran, reprezentace vzešlé z voleb, principu dělby moci a sociálních jistotách. S těmito principy se dále pojí ústavně zakotvená zásada

ochrany menšin a jejich legitimních zájmů. Kromě jednotlivých ministerstev jsou do menšinové politiky zainteresovány tři poradní orgány vlády – Rada vlády ČR pro lidská práva, Rada vlády pro národnostní menšiny a Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity.

2. Migrace jako téma současnosti

Migrace je jak příčinou, tak i důsledkem prostorových změn v organizaci společnosti. V současné době lze říci, že migrace zasahující Evropu je zejména důsledkem ekonomické globalizace a válečných konfliktů. Součástí světového migračního prostoru je dnes i Česká republika, která se po dlouhých letech izolace stala součástí globálního světa.

2.1 Migrace obecně

Migrace (z latinského migratio = přestěhování) nebo také mobilita prostorová je pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu (Sociologický slovník, 2001).

Jinak lze migraci definovat jako časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi. Přístup každé společenské skupiny k nově příchozím nebo k těm, kteří o příchod usilují, měl v daleké historii i dnes mnoho společného, protože společnosti se vždy snažily příliv cizinců kontrolovat. Migraci jako společenský jev lze zkoumat v několika rovinách i z různých úhlů pohledu. Základním hlediskem je dělení na migraci dobrovolnou a vynucenou, i když mnohdy nelze mezi těmito dvěma hlediska stanovit pevnou dělicí

hranici, neboť v řadě případů, zvláště u pracovní migrace, splývá dobrovolná migrace s migrací vynucenou.

Pod pojem migrace dobrovolné můžeme zařadit zejména ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných důvodů osobního charakteru. Vynucená migrace je vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce.

Migraci nelze upřít klady v oblasti poznávacích procesů, kdy jedinec poznává jiné národnosti, učí se rozumět jejich jazyku, snaží se porozumět jejich specifikům a kultuře. Tyto osoby jsou samostatnější a jejich tvůrčí potenciál v zahraničí rozhodně nestagnuje. Migranti se neustále učí zvládat stres v cizím prostředí, kde často dochází ke kulturnímu šoku, který patří mezi přirozené reakce. Objevuje se u lidí pobývajících delší dobu v cizím prostředí. Migranti bývají v cizím prostředí nejistí a dochází u nich k dezorientaci a anomii, což je často doprovázeno psychosomatickými potížemi, stavy podrážděnosti, zvýšené únavy a apatie“ (Šišková, T., 1998, s. 34).

2.2 Migrace v České republice

Migrace početných skupin obyvatelstva a více či méně destabilizovaná etnická situace jsou průvodními znaky společenského a politického vývoje v Evropě kolem zlomu druhého a třetího tisíciletí. Tento výrazný migrační trend má své bezprostřední dopady i v České republice. Příchody početných skupin přistěhovalců z východní a jihovýchodní Evropy, z asijských, arabských a afrických zemí a ovšem také z některých států západní Evropy, severoamerického a jihoamerického kontinentu vytvářejí v České republice novou mezietnickou

kontaktní situaci. Vzniká mezi etnické klima, které je českému obyvatelstvu neznámé a cizí.

Generace Čechů let 1950 – 1990 vyrůstaly s vědomím jednoznačné existence občanské společnosti, v níž zaujímají absolutní většinu a ve které národností menšiny a jinoetnické skupiny představují nepodstatné procento obyvatelstva.

Česká republika v posledních letech přijala a hostí početné skupiny obyvatel z jihovýchodní a východní Evropy, asijského a afrického kontinentu, a stejně tak skupiny občanů některých zemí západní Evropy a Ameriky. Některé z těchto přicházejí s cílem trvale žít v republice, jiné působí přechodně a pro další se české země stávají zeměmi průchozími. Dosavadní zkušenosti České republiky z let 1950 – 1990, a zejména dlouhodobé zkušenosti států západní Evropy, nevyklučují ovšem u dvou posledně zmíněných skupin postupnou změnu výchozího statusu a jejich úsilí o trvalý pobyt v České republice.

Pro všechny nově příchozí skupiny cizinců je charakteristický cílový postoj soužití s českou společností. Uznávají nezbytnost alespoň částečně se přizpůsobit českému kulturnímu prostředí. Současně se však v České republice uvědoměle konstituují jako svébytné etnické a kulturní subjekty. Navíc se soustřeďují do měst, zejména do velkých průmyslových, správních a obchodních center, nebo do příhraničních lokalit. Zde všude se zvyrazňují svými aktivitami ekonomickými, společenskými i svým životním stylem.

Soužití Čechů s jinoetnickými skupinami, jejichž kulturní systém, hodnoty, a také naučené vzorce chování a jednání jsou a nadále mají zůstat rozdílné, odlišné, se stává aktuální každodenní skutečností. Na takovouto realitu soužití bez akcentu příslibu vyrovnání a asimilace si česká veřejnost teprve postupně zvyká.

Vnitřní společenské klima České republiky zastihuje tedy na prahu třetího tisíciletí imperativní problém: emancipace etnik, která se v ČR etablovala v druhé polovině 20. století, a intenzivní

pronikání různorodých a současně relativně početných skupin cizinců do občanské společnosti republiky. Oba trendy jsou vysoce časové. Jejich mapování a analýza je otázkou neodkladnou – jak z hlediska předcházení „osudovým“ nedorozuměním, tak z hlediska hledání optimálních variant pro vyvážené soužití.

Etnické skupiny/menšiny i komunity imigrantů v České republice jsou sledovány v kontextu charakteristik formálních (demografických, sociálních), strukturálních (s ohledem na cíle a dopady migrace) a kontaktních (směrem k české i výchozí vlastní společnosti). Vědecké analýzy posledních deseti let právě tyto otázky opakovaně řešily, a to jak ve vztahu k romskému a slovenskému obyvatelstvu, tak ve vztahu k imigračním skupinám – především ke komunitám vietnamské, ruské, ukrajinské, albánské, a také k českým reemigrantům z Ukrajiny a Kazachstánu (Bittnerová, D., 2005).

Společenské a ekonomické změny po roce 1989 v zemích střední a východní Evropy znamenaly změnu v přílivu cizinců na území České republiky. Důsledky lepší se ekonomické situace a vize ČR jakožto členského státu EU přidává naší zemi na atraktivitě i z pohledu lidí migrujících a hledajících útočiště v demokratickém systému (Konečná, 2003, s. 19).

2.3 Nelegální migrace

Česká republika se jako téměř všechny státy světa potýká s problémem nelegální migrace, kterou se rozumí nelegální vstup osob přes státní hranice na území daného státu z různých důvodů, nedovolený způsob opuštění státu a nelegální pobyt na území. Počty nelegálních migrantů pobývajících na území České republiky není možné přesně zjistit, existují pouze odhady, které se často výrazně liší. Předpokládá se však, že v České republice pobývá nelegálně řádově tisíce až desetitisíce cizinců. Nelegální pobyt je

často kombinován s dalším porušováním obecně závazných právních předpisů, zejména pak v oblasti zaměstnanosti.

2.4 Pracovní (ekonomická) migrace

Pracovní migrace z východní Evropy směrem na západ je jedním z důsledků politických, ekonomických a sociálních změn, k nimž došlo ve střední a východní Evropě v 90. letech 20. století. Zásadně se také změnil charakter pracovních migrací – zatímco do roku 1990 byli cizinci v České republice zaměstnávání téměř výlučně v rámci mezivládních obchodních kontraktů, od roku 1991 převažují individuální pracovní smlouvy.

Cizinci, kteří nejsou občany Evropské unie, mohou být přijati do zaměstnání a zaměstnávání jen tehdy, mají-li platné povolení k zaměstnání vydané příslušným úřadem práce a platné povolení k pobytu na území České republiky.

Občané zemí Evropské unie nemusí od 01.05.2004 získávat povolení úřadu práce k zaměstnávání cizinců, jsou na pracovních úřadech vedeni v evidenci pomocí tzv. informačních karet.

Převažují migranti z východoevropských zemí, mezi nimiž tvoří nejvyšší procento muži v produktivním věku zastávající dělnické profese. Největší počty legálně zaměstnávaných přicházejí tradičně ze Slovenska, Ukrajiny a Polska.

2.5 Příčiny migrace

Převažující příčiny migrace lze v současném světě spatřovat zejména v rozdílech v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí, úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Při sledování migrace nelze mít na zřeteli jen jevy migraci vyvolávající, ale i faktory migraci umožňující nebo ji napomáhající, jako např. zlepšující se dopravní

propojenost mezi světadíly i jednotlivými státy, odstraňování bariér volného pohybu osob mezi státy apod. Svět tedy byl, je, i v blízké budoucnosti bude konfrontován s pozitivními i negativními faktory vyvěrajícími z mezinárodní migrace, jež bezesporu představuje jednu z globálních výzev lidstva.

Je zřejmé, že na současnou dynamiku mezinárodní migrace je třeba reagovat snahou využít co nejlépe její potenciál a zároveň minimalizovat její negativa. Jedním ze způsobů, jak efektivně omezovat obtížně zastavitelnou nelegální migraci, je kontrolovat a řídit její kroky pomocí programů migrace legální.

3. Integrace

Z širšího pohledu lze integraci definovat jako „včlenění jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti“ (Šišková, T., 1998, s. 198). Podobně lze integraci chápat i jako „začlenění jednotlivce do skupiny a jeho akceptování ostatními členy“ (Sociologický slovník, 2001).

Teorie integrace (přistěhovalců, menšin) vychází z ideologických, sociologických a politologických diskusí 60. a 70. let minulého století. Jak již vyplývá z jejího názvu, je postavena na odmítnutí segregace a vyloučení. Podstatou jsou ideály svobody rovnosti a solidarity.

Obecně se uvádí, že výraznější výsledky procesu integrace (dosažení strukturální integrace) se dostávají až ve druhé, spíše pak ve třetí generaci přistěhovalců. Současně však dnes mnohdy dochází právě v tomto období také k návratu ke kořenům vlastní kultury, k hledání vlastní identity v opětovém přiblížení si vlastní kultury (Šišková, 2001).

Z pohledu počáteční a střední fáze spokojenosti migranta s imigrací v závislosti na čase se uvádí křivka tvaru „J“, která má pravděpodobně obecnější platnost. Po kratší době po příchodu klesá euforie z pobytu, v následujících letech spokojenost strmě narůstá (Šišková, 2001).

Možnosti a způsoby integrace vycházejí jak z historie každého státu, tak i z normativních předpokladů o sociálním uskupení. Způsob integrace ovlivňuje i historie národa; může se jednat o jeho tradice, sebedefinice, migrační zkušenosti nebo současné politické směřování, či členství v nadnárodních celcích. Nelze opomenout ani vliv vnitřních reforem státu. Různé formy integrace znamenají uplatňování různých politik a nástrojů, které se týkají buď celé společnosti nebo pouze migrantů. Nástroje integrace imigrantů jsou od způsobu národní integrace odvozené a v jeho rámci i hodnocené - například asimilační nebo segregační nástroje nemusejí být považovány za dezintegrační, pokud tyto nástroje odpovídají idejím zásadním pro představu o vnitřní soudržnosti a podobě přijímajících společností.

3.1 Rozdělení integrace

Podle Tollarové (2006) způsob integrace a přístup k imigrantům vychází jak z historie každého státu, tak z již zmíněných normativních předpokladů o sociálním řádu. Je ovlivněn tradicí, národní sebedefinicí, migrační zkušeností států nebo jejich současným politickým směřováním, členstvím v nadnárodních celcích nebo směřováním vnitřních reforem. Různé způsoby integrace znamenají uplatňování různých politik a nástrojů, které jsou určeny pro celou společnost nebo pouze pro migranty. Nástroje integrace imigrantů jsou od způsobu národní integrace odvozené a v jeho rámci i hodnocené - například asimilační nebo segregační nástroje nemusejí být považovány za dezintegrační,

pokud tyto nástroje odpovídají idejím zásadním pro představu o vnitřní soudržnosti a podobě přijímajících společností.

Integrace se přirozeně dotýká otázek biologických, psychologických, morálních, politických, právních, kulturních a geografických. Dva příklady jako ilustrace „integračního chování subjektů“ na mikro (jedinci)- a makro- (stát) úrovni.

Na základě kombinace možných alternativ v rámci akulturační teorie lze rozlišovat zda:

- imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami, nebo nikoli
- současně si zachovává svou kulturní identitu či nikoli

Potom lze definovat 4 typy soužití:

1. integrace (a - ano, b – ano)
2. asimilace (a – ano, b – ne)
3. separace (a – ne, b – ano)
4. marginalizace (a – ne, b – ne)

Podle sociologického slovníku (Jandourek, 2001) se marginalizací rozumí odsouvání jedinců, skupin, sociálních vrstev nebo společností do situace bytí na okraji, do méně významného postavení.

Na makroúrovni se dnes ve světě prosazují 3 základní modely imigrační politiky:

1. diskriminační model

- založen na dočasném a návratném pobytu cizinců
- imigranti začlenění do určité společenské sféry (např. trh práce), ale bez možnosti vstoupit do ostatních oblastí (např. do systému soc. péče,

nemohou získat občanství, účastnit se voleb apod.)

- právní mechanismy a praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu cizincům do mnohých sfér života -) jejich socioekonomické znevýhodnění
- např. Německo, Švýcarsko, Rakousko

2. asimilační model

- stojí na jednostranné, rychlé a jednoduché adaptaci imigranta do nové společnosti
- očekává se, že za rychlé umožnění získání občanství, práv a povinností majoritní populace imigrant zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, specifických kulturních a sociálních rysů -) rychlá asimilace do majoritní společnosti
- např. Francie

3. multikulturní (pluralitní) model

- podporuje odlišnost minority od majoritní populace
- imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, neočekává se, že se vzdají svých specifík
- např. Kanada, Austrálie, Švédsko, Nizozemsko a USA

Do určité míry – výše uvedené „čisté“ typy se dnes v realitě prakticky nevyskytují. Většina zemí se sice kloní k jednomu modelu, často však aplikuje též některé aspekty typické pro modely ostatní.

Také ČR se potýká a bude potýkat se svou migrací a adaptací imigrantů. I přes specifičnost nedávného vývoje v období komunismu a následné zjevné handicap (individuální a institucionální nezkušenost s imigrací, odtrženost od výzkumu

mezinárodní migrace, nefungující trh s byty a domy atd.) lze, také s ohledem na probíhající transformační a integrační procesy, s vysokou pravděpodobností očekávat, že trendy na daném poli budou mnohdy kopírovat realitu známou z jiných regionů světa.

3.2 Asimilace

S pojmem integrace souvisí i pojem asimilace. Asimilace je úplné přizpůsobení se jedince nebo skupiny, ať již přesídlenců nebo národností menšiny, které vede ke ztrátě původní etnické identity; dochází pak k naprostému splynutí s majoritní společností. K asimilaci dochází buď přirozenou cestou, bez nátlaku, nejčastěji v prostředí slabé koncentrace příslušníků daného etnika, známe však i asimilaci nucenou, nedobrovolnou, organizovanou mocenským aparátem (Šišková, T., 1998, s. 197)

Asimilací lze chápat i jako ztrátu kulturních a sociálních hodnot menšiny, které ji odlišují od většiny a splynutí - rozpuštění se ve většinové společnosti.

Diskuse o asimilaci probíhají v zemích s aktuální problematikou přistěhovaleckých menšin. V USA dominovaly dva přístupy. První pro sebe používal označení *melting pot* (tavící kotlík) a jeho cílem bylo promísení různých národností a kultur vedoucí k vytvoření nové civilizace. Druhou možností je „amerikanizace“, pokládající americkou kulturu za produkt anglosaského kulturního vzorce; přistěhovalci se měli vzdát svých specifických rysů ve prospěch této dominantní americké skupiny. Třetí přístup, označovaný obrazně jako „salátová mísa“, mluví o jednotě v různosti. Problém začlenění se však nemusí týkat pouze přistěhovalců, ale také skupin žijících sice uvnitř většiny již velmi dlouho, jež však mají velmi odlišné rysy.

Když rakouský politolog Rainer Bauböck (Barša, 2003) kritizoval asimilacionismus, tak rozlišil tři jeho „zvrácené efekty“:

Prvním byl vznik, posilování etnického vědomí a potřeba se vymezovat u skupin, které jsou vystaveny asimilacionismu.

Druhým byla změna vnímání skupin většinovou populací do hierarchické segregace, kdy neasimilovaní jedinci byli chápáni jako kulturně nižší.

Třetím byl efekt pohyblivých cílů asimilační politiky - kritéria přijatelnosti, stanovované většinou, mohou být kdykoliv měněny, tak aby se staly pro imigranty nedosažitelné.

3.3 Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR¹

Česká republika formulovala politický dokument Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky, který je přílohou Usnesení vlády číslo 689 ze 7. 7. 1999. V Zásadách je obecně formulována politika vlády ČR vůči legálně a dlouhodobě usazeným cizincům, tedy cizincům pobývajícím na území ČR déle než jeden rok nebo osobám s trvalým pobytem.

Tato politika má směřovat k zajištění ochrany a přístupu cizinců k základním lidským právům a svobodám (Zásada č. 4) a má být charakterizovaná pozitivním přístupem a převzetím odpovědnosti státu za vytváření podmínek, které umožní spravedlivou účast cizinců na životě společnosti (Zásada č. 6). Samotná integrace imigrantů je v Zásadě č. 5 formulována jako:

- proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva.
- Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

---

¹ <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>

3.4 Cizinci hledající v ČR ochranu před pronásledováním²

Specifickou kategorií cizinců pobývajících na území České republiky jsou cizinci hledající ochranu před pronásledováním v zemi svého státního občanství nebo posledního trvalého bydliště, jde-li o osoby bez státního občanství (neboli „země původu“), nebo cizinci tuto ochranu již požívající, tj. žadatelé o udělení azylu nebo azylanti. Účelem azylu jako formy mezinárodně právní ochrany je poskytnout ochranu cizincům pronásledovaným v zemi jejich původu za uplatňování politických práv a svobod nebo mající v zemi jejich původu odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině či pro zastávání určitých politických názorů. O tom, zda cizinci žádajícímu v České republice o udělení azylu v konkrétním případě tato ochrana náleží, rozhoduje Ministerstvo vnitra (Odbor azylové a migrační politiky) v rámci tzv. azylového řízení. Azylantem je pak cizinec, kterému byl azyl udělen, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu. Právní rámec pro udělování azylu a pro řízení, v rámci něhož se ověřuje existence azylově relevantních důvodů, tvoří zákon o azylu v platném znění (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů). Tento zákon vychází z evropských a mezinárodních dokumentů pro Českou republiku v této oblasti závazných, zejména pak z Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a na ni navazujícího Protokolu z roku 1967.

3.5 Žadatelé o azyl a azylanti v České republice

V letech 1990 – 1991 nejčastěji žádali o azyl v České republice občané Rumunska a Bulharska, v roce 1992 občané

---

² <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/04/manual.html>

Arménie a Vietnamu, v letech 1993 -1994 občané Bulharska a Arménie. V roce 2004 nejčastěji žádali o azyl občané Ruska (31 % všech žadatelů; jedná se většinou o Čečence), Ukrajiny (28%), Vietnamu (7%), Číny (6%) a Běloruska (4%).

Oficiální statistiky Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky uvádějí, že k 31.10.2004 byl azyl udělen 2539 lidem ze 64 zemí světa. Nejvíce azylantů pocházelo z těchto zemí:

- Rumunsko (474)
- Afghánistán (270)
- Rusko (210; jedná se především o uprchlíky z Čečenska)
- bývalý Sovětský svaz (175)
- Arménie (167)
- Vietnam (163)
- Bělorusko (145)
- Irák (103)
- Ukrajina (75)
- Bulharsko (73)

Pro cizince prchající ze zemí, kde jsou ohroženi z důvodů ozbrojených konfliktů, živelních pohrom či porušování lidských práv, může být rozhodnutím Rady EU vyhlášena tzv. dočasná ochrana (zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců).

3.6 Počet cizinců s povoleným dlouhodobým nebo trvalým pobytem na území ČR v roce 2007³

Pod pojmem dlouhodobý pobyt jsou do této kategorie zahrnovány osoby, pobývající na území na základě víza k pobytu nad 90 dnů, na základě povolení k dlouhodobému pobytu a osoby, jimž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu (občan EU,

³ <http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/cpp2007.html>

rodinný příslušník občana EU, který je občanem EU), respektive povolení k přechodnému pobytu (rodinný příslušník občana EU který není občanem EU).

Pod pojmem trvalý pobyt jsou do této kategorie zahrnovány osoby s povolením k trvalému pobytu (třetí země) a osoby s povolením k trvalému pobytu (občan EU nebo jejich rodinný příslušník).

Počet cizinců s povoleným dlouhodobým nebo trvalým pobytem k 28.02.2007 podle kraje⁴.

Tabulka č. 1

Kraj	Druh pobytu		Celkem
	Dlouhodobý	Trvalý	
Jihočeský	6148	6831	12979
Jihomoravský	11875	16816	28691
Karlovarský	11604	5386	16990
Královéhradecký	5823	7819	13642
Liberecký	6806	6854	13660
Moravskoslezský	11739	9317	21056
Olomoucký	4866	3958	8824
Pardubický	3410	4619	8029
Plzeňský	7866	8298	16164
Praha	35298	72635	107933
Středočeský	16688	27669	44357
Ústecký	14019	13360	27379
Vysočina	2695	4561	7256
Zlínský	3899	2876	6775
CELKEM	142736	190999	333735

⁴

http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/2007/0228_kraj.pdf

Cizinci s povoleným dlouhodobým a trvalým pobytem na území České republiky k 31. 12. 2006 podle státní příslušnosti a pohlaví (Vybrané státní příslušnosti, kdy celkový součet je vyšší jak 2000⁵).

Tabulka č. 2

Státní příslušnost	Druh pobytu		Celkem
	Trvalý	Dlouhodobý	
Bělorusko	1521	1690	3211
Bulharsko	2781	1854	4635
Čína	2223	1930	4153
Chorvatsko	1686	539	2225
Itálie	1129	882	2011
Kazachstán	1582	797	2379
Moldavsko	1227	4971	6198
Mongolsko	776	2504	3280
Německo	4220	5889	10109
Polsko	11320	7574	18894
Rakousko	1196	1826	3022
Rumunsko	2036	780	2816
Rusko	8896	9666	18562
Slovensko	22472	35912	58384
Spojené království	1088	1783	2871
Spojené státy	2275	1937	4212
Svazová rep. Jugoslávie	1755	455	2210
Ukrajina	25408	77186	102594
Vietnam	30538	10241	40779

Jak vyplývá z tabulek č. 1 a 2, tak mezi nejpočetnější skupiny cizinců integrujících se na našem území patří státní příslušníci Vietnamu. Co se týká cizinců s povoleným trvalým pobytem, tak patří dokonce do skupiny nejpočetnější. Trvalý pobyt lze označit za nejvýhodnější pobytový status, který může cizinec na území České republiky získat. Více už lze získat jen státní občanství. Nejen proto, že Vietnamci s povoleným trvalým pobytem tvoří

⁵ <http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/2006/1206celkem.pdf>

nejpočetnější skupinu, ale také pro jejich „odlišnost“ (kultura, vystupování, chování, zvyky...).

4. Životní situace Vietnamců v České republice

4.1 Životní situace

Koncept životní situace, který je úzce propojen s pojmem sociálního fungování, je klíčový pro pochopení předmětu intervence sociální práce a zároveň pro vymezení předmětu mé práce. Pojem sociálního fungování významně rozpracovala Bartlettová jako interakci probíhající mezi požadavky prostředí a lidmi:

„Zvládání se týká lidského úsilí řešit situace, které mohou být vnímány jako sociální úkoly, životní situace nebo problémy života. Lidé prožívají tyto životní úkoly primárně jako tlaky ze svého sociálního prostředí. Odsud vycházejí dvě významné myšlenky: na jedné straně lidské zvládání a na straně druhé požadavky prostředí. Aby se tyto myšlenky mohly stát součástí jednoho celistvého konceptu, musí být propojeny stejnou dimenzí a tou je koncept sociální interakce“ (Bartlettová, 1970 in Navrátil, 2001, s. 12).

Autorka tedy v rámci konceptu sociálního fungování vnímá jednak individuální (skupinové) schopnosti řešit problémy, a jednak působení sociálního prostředí na jedince (skupinu). Lidé a prostředí jsou tak v permanentní interakci, přičemž prostředí klade na jedince určité požadavky, na něž je jedinec nucen reagovat. Mezi požadavky prostředí a jedincem je obvykle rovnováha. Pokud však jedinec požadavky prostředí dostatečně nezvládá, ať už z důvodu nedostatku dovedností na straně jedince či z důvodu nepřiměřených požadavků na straně prostředí, vzniká nerovnováha

– problémová situace. Jestliže jedinec není schopen problém vyřešit a sám znovu nastolit rovnováhu, může být tato situace předmětem intervence sociálního pracovníka (Navrátil, 2003b).

Prostředí má podle Bartlettové dvě charakteristiky – jednak je to vše, co společnost od člověka očekává a dále je to podpora, kterou společnost člověku poskytuje (Bartlettová, 1970 in Musil, 2004).

Carlton vymezuje sociální fungování jako „*schopnost lidí provádět úkoly denního života a angažovat se ve vztazích k jiným lidem způsobem, který je uspokojivý jak pro ně samotné, tak pro druhé a odpovídá potřebám organizované komunity*“ (Carlton, 1984 in Navrátil, 2001, s. 13). Carlton dále upozorňuje, že v situacích, kdy dochází ke změně rolí člověka, může být potřebná pomoc sociálního pracovníka.

Slovník sociální práce, vydaný v roce 1995 americkou Národní asociací sociálních pracovníků (NASW), poukazuje při definici termínu sociální fungování na komplex potřeb, jejichž uspokojování nebo neuspokojování ovlivňuje sociální fungování:

„... Toto fungování zahrnuje uspokojování jak základních potřeb, tak těch, na kterých závisí jeho uplatnění ve společnosti. Lidské potřeby zahrnují tělesné aspekty (jídlo, přístřeší, bezpečí, zdravotní péče a ochrana), osobní naplnění (vzdělání, odpočinek, hodnoty, estetika, náboženství, dosažení úspěchu), emocionální potřeby (pocit sounáležitosti, vzájemná péče, společenství) a adekvátní sebepojetí (sebedůvěra, sebeúcta a osobní identita)“ (Barker, 1995 in Navrátil, 2001, s. 13).

Autoři Navrátil a Musil propojili uvedená pojetí Bartlettové a americké Národní asociace sociálních pracovníků a předkládají vymezení konceptu sociálního fungování na základě dvou principů:

- Sociální fungování je proces, který se uskutečňuje v rámci sociálních interakcí mezi nároky prostředí a jedincem. Problémy nastávají v případě porušení rovnováhy mezi nároky prostředí a schopnostmi jedince tyto požadavky zvládat.
- Sociální fungování je podmíněno naplněním fyziologických (jídlo, přístřeší, bezpečí, zdraví, ochrana), psychologických (sebedůvěra, sebeúcta, osobní identita, pocit zvládnutí očekávání), sociálních (pocit sounáležitosti, sdílení společenství, uznání a oprávnění) a noogenních potřeb (naplnění přesvědčení, kulturní identita, přesvědčení o smysluplnosti života). (Navrátil-Musil, 2000)

Vymezením konceptu sociálního fungování se dostávám k upřesnění termínu životní situace. Tento koncept vymezuje předmět intervence sociálního pracovníka a označuje mnohovrstevnatost a neopakovatelnost faktorů, které brání nebo naopak usnadňují sociální fungování jedince. Zatímco termín sociální fungování se týká dynamické stránky životní situace, tj. vyjadřuje napětí v konkrétním čase a prostoru, statickou stránku životní situace utvářejí prvky a systémy, tedy individuální konfigurace bariér a předpokladů sociálního fungování každého jedince samostatně (Navrátil, 2003b). Životní situace není statická, vyvíjí se v souvislosti s životním cyklem člověka.

Životní situaci člověka tak mohou charakterizovat dva typy nerovnováh – nerovnováha mezi očekáváním prostředí a schopností je zvládat a nerovnováha mezi náročností požadavků prostředí a podporou, kterou toto prostředí člověku při jejich zvládnutí poskytuje (Bartlettová, 1970 in Musil, 2004).

Tato práce se zaměřuje na specifikaci životní situace z hlediska čtyř dimenzí – fyziologické, psychologické, sociální a

noogenní – jak je rozpracovali autoři Navrátil a Musil (2000). Důvodem je snaha zjistit, jaký vztah existuje mezi postoji české majoritní společnosti a naplněním konkrétních základních potřeb Vietnamců v ČR.

4.2 Vymezení skupiny Vietnamců žijících v ČR

V České republice žijí dvě generace Vietnamců, mezi nimiž se tvoří stále větší rozdíly – starší a mladší generace. Mladší generace, tedy dnešní vietnamské děti a studenti, si vytvořila bližší vztah k České republice a jejím obyvatelům. Na rozdíl od svých rodičů, kteří zde nevyrostali, tak začínají teprve v poslední době pomalu překonávat silnou sociální uzavřenost vietnamské komunity (Kocourek, 2006). Pro svou práci si proto mohu vybrat pouze jednu z těchto skupin, a tou bude právě starší generace vietnamských občanů, kteří do České republiky přijeli v rámci česko-vietnamských dohod o spolupráci nebo přicestovali po roce 1991 s podnikatelským záměrem, případně přijížděli do ČR za svými rodinami a známými. Důvodem je skutečnost, že mám k těmto lidem snadnější přístup, což je pro provedení výzkumu nezbytné.

4.2.1 Jaká je životní situace Vietnamců žijících v ČR

Imigranty většinou vnímáme a posuzujeme až od chvíle jejich příchodu do českého prostředí, aniž bychom se podrobněji zajímali o důvody jejich rozhodnutí opustit své domovy, jaká je jejich motivace začít nový život v cizím prostředí, případně jaké podmínky je k tomuto kroku donutily. Poznáním příčin a souvislostí imigrace Vietnamců je však možné mnohem lépe porozumět i jejich současné životní situaci a zároveň odhadnout její budoucí vývoj.

4.2.2 Příklad Vietnamců do českých zemí

Diplomatický styk mezi Československem a Vietnamem byl navázán v únoru 1950. Od roku 1956 přicházeli na základě mezistátní dohody pouze jednotlivci a sto dětí postižených válkou.⁶

V září 1956 podepsaly oba státy Dohodu o hospodářské a vědeckotechnické spolupráci, na jejímž základě se v letech 1967-1970 začalo v Československu zaškolovat přes dva tisíce praktikantů převážně ve spotřebitelském průmyslu. Od tehdejšího Československa vietnamská strana očekávala kvalitní vyškolení vzhledem k vysoké úrovni ekonomiky a techniky země a vzhledem k dobrým výsledkům školení vietnamských praktikantů od roku 1967⁷ (Brouček, 2003).

Vietnamská strana vysílala mladé lidi ve věku 17 – 25 let, zpravidla alespoň s ukončeným sedmiletým vzděláním, vybírali jedince duševně i fyzicky schopné zvládnout profese, ve kterých mají být vyškoleni. Vietnamští občané u nás nejprve procházeli intenzivní šestiměsíční jazykovou výukou, pak odbornou přípravou. Většina jich pak po vyučení zůstala v podnicích na výrobní praxi po dobu přibližně tří let. Celková doba pobytu Vietnamců u nás neměla přesáhnout šest let.

Počátkem 80. let byl počet Vietnamců u nás nejvyšší – přibližně třicet tisíc osob, pak byl postupně snížen až o jednu třetinu v době ukončení platnosti mezistátní smlouvy v roce 1990.

V období prvního velkého příslunu Vietnamců do roku 1985 probíhal důslednější výběr kvalitnější populace, která přišla s úmyslem něčeho dosáhnout, něco se naučit a navíc byli pod stálým tlakem a kontrolou ambasády, která vydala systém zákazů a

---

⁶ Děti byly umístěny v Chrástavě, kde zůstaly pohromadě. Proces jejich adaptace se zpomaloval tím, že žily pohromadě ve vietnamském kolektivu. Mnozí z těchto mladých Vietnamců pak zůstali v tehdejším Československu, aby zde dále studovali a někteří zde nakonec i zůstali.

⁷ Vietnamská vláda pokládala přípravu kvalifikovaných dělníků hlavních profesí za jednu z klíčových otázek obnovy a rozvoje ekonomiky země. Za tehdejších podmínek neměli možnost tyto odborníky připravit sami, a proto se obrátili na řadu socialistických zemí, mj. i na Polskou lidovou republiku a SSSR.

zásad, jak se chovat v české společnosti, a uplatňovala je přes vedoucí skupin Vietnamců⁸. V další etapě většího přílivu do roku 1991 přicházeli Vietnamci, kteří již nebyli na podmínky imigrace připravováni a jejich výběr byl nekvalitní. Přicházely tak i kriminální „živly“, lidé zvyklí na úplatkářství, děti funkcionářů, apod. „Snaha naučit se řemeslu či zdokonalit své schopnosti ustupovala vidině rychlejšího a snadnějšího výdělků“ (Brouček, 2003, s. 21).

Po rozchodu obou zemí od stejných ideologií došlo k vypovídání smluv o dočasném zaměstnávání Vietnamců. Tehdejší československá vláda uvolnila finanční prostředky k vyplácení odstupného Vietnamcům. Podle samotných Vietnamců byl však tlak na jejich návrat do Vietnamu nedůsledný. Jejich dřívější pobyt v ČSSR jim umožňoval zůstat u nás nebo jinde v Evropě. Navíc například velká část vietnamského obyvatelstva z Německa odmítla návrat domů, a tak Československo čelilo přílivu ilegálně příchozích Vietnamců (Vietnamští občané v ČR, 2005).

Třetí výraznější etapa příchodu Vietnamců nastala po roce 1991, kdy vietnamští občané přicházejí pouze s podnikatelským zájmem, a to buď s kapitálem nebo po příbuzenské či těsně přátelské linii, případně zcela bez příbuzenských či přátelských vazeb v ČR.

V průběhu těchto příchodů Vietnamců na území ČR dochází samozřejmě ke změnám ve vietnamské menšině v novém prostředí. Podle Francise většina pospolitostí, které se v současných společenstvích imigračního původu označují jako etnické skupiny,

---

⁸ Například vietnamští studenti – muži nesměli nosit dlouhé vlasy a západní oblečení. Vietnavec se nesměl stýkat s Vietnamkou. Do roku 1980 platila zásada, že Vietnamci nesměli chodit ven sami, pouze minimálně ve trojicích. K výbornému studijnímu prospěchu Vietnamce nepoháněla jen vlastní píle a ctízádost, ale také neustálá hrozba ambasády poslat studenta s nedobrym prospěchem zpět do Vietnamu (Brouček, 2003).

prošla nebo projde čtyřmi vývojovými fázemi (Francis, 1976, in Vašečka, 2004)⁹.

První je fáze amorfnní etnické masy, kdy imigranti přicházejí často jako jednotlivci nebo jen v malých skupinách. V této fázi jsou považováni za cizince a sami se jako cizinci cítí, jako celek nejsou skupinou, ale sociální kategorií. Touto fází Vietnamci u nás prošli v době prvních příchodů, kdy byli majoritou pochopitelně vnímáni jako cizinci, studenti pak jako „návštěvníci“, které k nám jejich země vyslala z důvodu potřeby pomoci. Ve skupinách, v nichž k nám Vietnamci přijížděli, pak i díky přísným nařízením vietnamské ambasády zůstali v podstatě izolovaní od většinového obyvatelstva.

Ve druhé fázi prvotních skupin se podle Francise vytvářejí pospolitosti a kvazi pospolitosti rodinné, svépomocné, přátelské, sousedské apod. Současně obvykle dochází k narušení předchozích vazeb, které imigranti měli v bývalé vlasti nebo které si do nové země přinesli.

Vietnamští obyvatelé, kteří do ČR přicházeli v prvních etapách, zanechávali své rodiny a své blízké ve Vietnamu. Mnozí z nich pak časem vytvořili v ČR nové rodiny, uzavírali nové sňatky, přestože jejich manželství ve Vietnamu dosud nezanikla. Vietnamci považují za svou povinnost finančně či materiálně pomáhat svým rodinám ve Vietnamu, a proto jim pravidelně posílají peníze, případně léky nebo nedostatkové zboží (Brouček, 2003).

Ve fázi druhotných skupin podle Francise imigranti získávají schopnost jednat kolektivně. Vznikají tak sdružení, která mají posilovat identitu imigrantů a ochraňovat je. Imigranti získávají schopnost jednat kolektivně i prostřednictvím formálních struktur,

---

⁹ Česká společnost však není utvořena na základě imigrace, a proto aplikace těchto vývojových fází na prostředí české společnosti nemusí být zcela adekvátní. „Splynutí“ imigrantů s majoritou v závěrečné fázi je tedy stěžejí uskutečnitelné, přesto je však možné se domnívat, že obecný trend „rozplývání“ původních vazeb na mateřskou krajinu a utváření nové identity imigrantů platí.

což jim umožňuje existovat jako součást globální společnosti. V této fázi vzniká dojem, že imigranti se separují – jde však o projev jejich obrany před nepřízní majoritní společnosti. Začínají zanikat vazby na prostředí původní vlasti.

V této fázi se právě vietnamská menšina v ČR nachází. Vietnamská sdružení nejsou moc početná, většina z nich je zaměřena dovnitř vietnamské komunity namísto reprezentace zvenku a organizují především společné oslavy vietnamských svátků.

I když Vietnamci považují za samozřejmé finančně podporovat svou rodinu ve Vietnamu, mnozí z nich již zpřetrhali i tyto vazby. Zřejmě k tomu došlo určitou proměnou jejich osobnosti životem v ČR, kdy si uvědomili, že jejich sourozenci nemohou stále čekat finanční pomoc a musí se také umět o sebe postarat.

Poslední fází je podle Francise fáze etnických kategorií, do níž vietnamská menšina zatím nedospěla. Je to poslední fáze existence etnické skupiny, kdy postupně zaniká důležitost formálních imigrantských organizací a institucí, zvyšuje se podíl imigrantů, snižuje se intenzita skupinové solidarity, původní odlišnosti imigrantů se ztrácejí a přestávají být předmětem diskriminace.

4.3 Současná situace

Počet Vietnamců dlouhodobě žijících na území České republiky se odhaduje na 25 – 35 tisíc osob¹⁰. Většina Vietnamců žije v ČR na základě povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu a zatím jen hrstce z nich se podařilo získat české občanství. Jen málo Vietnamců žádá v ČR o azyl z politických důvodů. Těžko

---

¹⁰ Tento počet se od 80. let 20. století nemění. V dnešní Vietnamské socialistické republice (VSR) žije kolem 60 národností, v zemi se hovoří více než 70 jazyky a nářečími s různou kulturou, historií apod. Na území České republiky však od počátku přijíždějí většinou pouze příslušníci národnosti Viet (kinh), což je většinová národnost VSR a také jejich jazyk je ve VSR státním jazykem.

odhadnutelný počet Vietnamců na našem území pobývá ilegálně. Nově příchozí většinou neabsolvuji žádný jazykový kurz a málokdo se naučí dostatečně česky. Zůstávají tak závislí na rodině, za kterou přišli, a na ostatních příslušnících vietnamské komunity, kteří za ně vyřizují nutné doklady nebo zajišťují ubytování (Pechová, 2004).

Informace, které se mi podařilo o životní situaci Vietnamců v ČR shromáždit, člením z hlediska čtyř základních oblastí lidských potřeb, jejichž uspokojením je podmíněno sociální fungování (Navrátil-Musil, 2000). Z tohoto členění budu vycházet také v následujících částech práce.

a) fyziologické potřeby

Mezi fyziologické potřeby Navrátil s Musilem zařazují jídlo, přístřeší, bezpečí, zdraví, ochranu.

V současnosti vietnamští občané žijí především ve velkých městech, v pohraničních centrech, postupně stále více osidlují také menší města nebo obce a začínají zde podnikat. Převážná většina Vietnamců v ČR podniká na živnostenské oprávnění. Většina se tak živí prodejem nebo dovozem zboží, jehož sortiment se stále více rozšiřuje – od původního textilu, obuvi, drobné elektroniky, lihovin a cigaret nyní Vietnamci prodávají také ovoce a zeleninu nebo provozují občerstvení. Jejich provozovny se také stále více přesunují z pouličních stánků do kamenných obchodů s českými zaměstnanci. Velká část Vietnamců se živí zprostředkovatelskými službami v rámci komunity, jako například vyřizováním záležitostí na úřadech, překladatelskou činností, daňovým poradenstvím apod. (Kocourek, 2006).

Vietnamští občané si v ČR většinou váží příjemného podnebí, krásné členité krajiny, příležitostí k výdělku a ke vzdělání svých

děti, dále oceňují lepší podmínky bydlení a ochotnější jednání úřadů.

Podle údajů Českého statistického úřadu obývá 53 % Vietnamců bytový dům, přibližně třetina rodinný dům a pouze malá část Vietnamců bydlí na ubytovnách, v provozních budovách (s byty), případně vietnamští studenti na kolejích.

Ve srovnání s ostatními cizinci žijícími na území ČR byl mezi občany Vietnamu zjištěn nejvyšší podíl ekonomicky aktivních osob v produktivním věku, a to 70 %. Nejvíce osob samostatně výdělečně činných bylo zaznamenáno také u Vietnamců.

Přístup ke zdravotní péči by neměl být u cizinců legálně pobývajících v ČR rozdílný od přístupu občanů ČR. Problematičtější jsou však stomatologická ošetření, což je vysvětlováno vytížeností českých stomatologů. Také podle výzkumu prováděného v roce 2003 Stanislavem Broučkem mezi Vietnamci v ČR jsou Vietnamci všeobecně se zdravotnickými službami u nás spokojeni. Přesto je dosud část Vietnamců k praktikám současných českých lékařů nedůvěřivá a často se léčí vlastními prostředky (Brouček, 2003).

b) psychologické potřeby

K psychologickým potřebám patří sebedůvěra, sebeúcta, osobní identita, pocit zvládnání očekávání.

Na základě rozhovorů, které Brouček prováděl s Vietnamci v rámci jeho výzkumu situace Vietnamců v ČR bylo zjištěno, že většina respondentů je se svým postavením v ČR spokojena. Jak uvedl jeden z dotázaných, v Čechách získal sebevědomí a začal si sám sebe vážit. Vysoce hodnotí svou současnou situaci, že si může dovolit vyjádřit své pocity (Brouček, 2003).

Tato oblast je však rozporuplná, protože na druhou stranu může být právě sebevědomí a sebeúcta Vietnamců ohrožena

přístupem majoritního obyvatelstva k Vietnamcům. V Broučkově výzkumu dále vietnamští respondenti vyjadřovali své zklamání nad chováním majoritního obyvatelstva, kteří především jako zákazníci ve vietnamských obchodech, tržnicích a restauracích dávají najevo svou nadřazenost.

Psychologické potřeby se však v této práci vztahují ke členům menšinové společnosti a navíc je tato společnost – vietnamská – a její kultura velmi odlišná od kultury české. Ve specifikaci oblasti psychologických potřeb proto vycházím z práce Henriho Tajfela o sociální psychologii menšin (1995), který se zabývá právě vytvářením sebeobrazu, osobní identity členů menšin.

Podle Tajfela mají příslušníci různých menšin společný jeden složitý psychologický problém, a tím je konflikt mezi uspokojuvým seberealizací jedince a jejími omezeními právě z důvodu příslušnosti k menšinové skupině. Důležitým aspektem uspokojuvé seberealizace je snaha dosáhnout nebo zachovat si sebeúctu a úctu druhých. Tajfel dále předpokládá, že sebeobraz jedince, jeho osobní identita, je založen na porovnávání s jinými skupinami nebo s jejich jednotlivými členy. Členové menšin tedy posuzují vlastní skupinu v kontextu porovnávání s většinou a přijímají tak svůj status a obraz, který se o menšině ve společnosti vytvořil. Provedenými výzkumy¹¹ bylo zjištěno, že takto získaný nepříznivý sebeobraz se u příslušníků menšinových skupin zvnitřňuje.

Tajfel však upozorňuje na skutečnost, že ne všechny sociální situace zahrnují potřebu nebo požadavek meziskupinového porovnávání. Představa člověka o sobě, jeho osobní identita, je přinejmenším stejně tak závislá na každodenní interakci s jednotlivci ze stejné sociální skupiny. Pokud má taková skupina své vlastní silně integrované normy, tradice a hodnoty, centrálním

---

¹¹ Tajfel v této souvislosti uvádí příklady výzkumů, kterými bylo zjišťováno „upřednostňování mimo vlastní skupinu“ u dětí z rasových menšin. Například stoupenci Kennetha Clarka při výzkumech menšinovým dětem (například černošským dětem v Americe) předložili figurky představující různé rasové skupiny. Většina dětí „upřednostnila“ v různých zkouškách bílé figurky před ostatními. Některé děti se dokonce chybně identifikovaly, tj. uvedly, že se více podobají bílým panenkám.

bodem identity jedince se nemusí stát „negativní“ sebeobraz vyvolaný porovnáváním s jinými skupinami. Zároveň však Tajfel poznamenává, že tato vnitromenšinová ochrana vlastní sebeúcty je v podstatě jen druhou stránkou toho, že menšina přijímá status quo. Je to forma úniku ze společnosti jako celku, křehká, snadno zničitelná rovnováha. Komunita musí proto zajistit, aby byla skutečně pevně izolovaná od vnějšího světa v pro ni důležitých oblastech života.

Právě touto izolovaností, která je tak charakteristická pro vietnamskou menšinu žijící v České republice, se dostávám ke zvláštnostem Asiatů z hlediska zachování osobní identity. Tajfel v této souvislosti uvádí příklad výzkumu Davida Milnera uskutečněného v Anglii mezi dětmi z menšinových skupin¹². Výsledkem bylo zjištění, že Asiatům zajišťuje silný pocit identity nejen jejich odstup od hostitelské země, který je do jisté míry izoluje, ale také jejich zcela odlišné kulturní tradice. Asiaté jsou tedy vůči přijetí poškozující osobní identity odolnější než členové jiných etnických menšin.

c) sociální potřeby

Sociální potřeby tvoří pocit sounáležitosti, sdílení společenství, uznání a oprávnění.

Životní prostředí ve Vietnamu je velmi odlišné od českého prostředí, a to nejen kulturními rozdíly, jako jsou například zcela odlišné společenské vzorce chování, ale i jiným přírodním prostředím¹³. Příjezd Vietnamců do ČR tedy pro ně představuje kulturní šok, není pro ně snadné rychle pochopit naši kulturu, zvyklosti. Dodnes výraznou bariéru představují jazykové rozdíly.

---

¹² Milner porovnával negativní sebeobrazy dětí ze Západní Indie a asijských dětí. Výsledky porovnávání ukázaly, že asijské i indické děti reprodukují hodnocení většinové společnosti stejným způsobem, ale důsledky jsou pro obě skupiny dětí rozdílné – u asijských dětí se objevil větší odpor při přijetí poškozující osobní identity (in Tajfel, 1995).

¹³ VSR leží v subtropickém i tropickém podnebném pásu, celou východní hranici lemuje moře.

Z jazykových důvodů Vietnamci nenavštěvují česká kina a divadla. Do ČR ale přijíždějí i vietnamské kapely a zpěváci populární hudby, Vietnamci mají také v oblibě „karaoke“ restaurace a herny.

Sociální potřeby Vietnamců jsou uspokojovány především v rámci vlastní komunity. Vietnamské velkoobchody se stávají centry s kulturním děním, jazykovými kurzy, restauracemi i úředními službami. V ČR existuje už také několik organizací zastupujících nebo reprezentujících vietnamskou komunitu¹⁴. Většina z těchto organizací je však zaměřena především dovnitř vietnamské komunity, která je velmi uzavřená. Jen velmi málo těchto organizací je zaměřeno na reprezentaci rozmanité vietnamské kultury.

Významné postavení v rámci společenského žebříčku ve vietnamské komunitě mají občané, kteří do ČR přicestovali před rokem 1989. Většinou mají vietnamské středoškolské vzdělání, případně vysokoškolské vzdělání, které získali v ČR, jejich kulturní, historický a politický rozhled je široký.

Vietnamci kritizují především tendence k nepřátelským či neosobním projevům chování vůči příslušníkům vietnamské komunity. U některých Vietnamců dosud přetrvává vědomí o určitém zneužívání Vietnamců prostřednictvím internacionální pomoci Československa Vietnamu. Vietnamci vyplňovali mezery pracovních sil v různých neatraktivních odvětvích českého průmyslu. Mnohé československé závody plnily výrobní plány za vydatné pomoci vietnamských dělníků, některé by se bez Vietnamců ani neobešly (Brouček, 2003).

Z toho vyplývá, že Vietnamci se stále uzavírají ve svých vlastních komunitách, pro majoritní obyvatelstvo nesrozumitelných a neprostupných. Domnívám se však, že určitý pocit sounáležitosti s majoritní společností Vietnamci zažívají. Dokladem mohou být

---

¹⁴ Například Svaz Vietnamců v ČR, Svaz vietnamských podnikatelů, Svaz vietnamské mládeže a studentů, několik vydavatelství tisku.

vysoké finanční příspěvky Vietnamců na pomoc zatopeným oblastem při záplavách v ČR¹⁵.

d) noogenní potřeby

Noogenní potřeby jsou definovány jako naplnění přesvědčení, kulturní identita, přesvědčení o smysluplnosti života.

Kulturní identita Vietnamců, kteří do ČR přišli z Vietnamu, bývá zachována, ačkoliv z Broučkova výzkumu vyplývá, že se mnozí z nich (dlouhodobě žijících v ČR), často již necítí být Vietnamci. U dětí, které se v ČR narodily, se vietnamská identita vytrácí, tyto děti často ani neumí rodný jazyk svých rodičů (Brouček, 2003).

Nejvíce udržovaným svátkem mezi Vietnamci v ČR jsou oslavy Nového roku podle vietnamského kalendáře, což je v únoru. V tuto dobu také někteří Vietnamci odlétají za svými rodinami do Vietnamu. Dále se hodně oslavují svatby a svátek dětí. Snad v každé domácnosti je vystaven oltář lidového náboženství Vietnamu s vonnými tyčinkami, lahví lihoviny, ovocem, čajem a fotografiemi příbuzných (Kocourek, 2006).

Život Vietnamců v ČR je naplněn především prací, jejímž smyslem je také zabezpečit rodinu ve Vietnamu. Vietnamci tak často pracují celé dny, i o víkendu, a současnost prožívají v provizoriu a v honbě za vidinou lepšího života v budoucnosti. První generace Vietnamců v ČR spatřuje smysl svého života především v zabezpečení svých dětí, touží jim poskytnout vzdělání, aby nemusely prodávat na tržnicích jako jejich rodiče (Brouček, 2003).

---

¹⁵ Vietnamští obchodníci finančně přispěli oblastem postiženým srpnovými povodněmi roku 2002 (Brouček, 2003).

5. Postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině

5.1 Postoje

Každý jedinec se s problematikou postojů setkává po celý svůj život, žádná mezilidská komunikace se přítomnosti postojů nevyhne. „*Jedinec má tolik rozličných postojů, kolik osobních jednotlivých předmětů a tříd předmětů se dá vydělit v jeho poznávací struktuře*“ (Reykowski, 1973 in Nakonečný, 1997a, s. 219). Každý jedinec tedy může mít postoje pouze k předmětům, které existují v jeho duševním světě.

Postoje jedinec používá k vytvoření smysluplného, uspořádaného a stálého světa (Krech-Cutchfield-Ballachey, 1968). Přitom důležitým aspektem vztahu člověka ke světu je hodnocení, které, jak uvádí Nakonečný (1997b, s. 118), „*je více či méně vědomé prožívání hodnoty objektů, jejich tříd a vztahů, vyjadřuje jejich subjektivní význam a zahrnuje všechny tři komponenty psychiky: poznávání, cítění a snahy*“. Ve snaze specifikovat pojem postoje jej proto Nakonečný uvádí do vztahu k hodnotám, neboť, jak dále uvádí, „*... vztah k hodnotám tvoří obsah postojů, a tak pojem postoje může být vymezen jako hodnotící vztah, postoj vůči něčemu...*“ (Nakonečný, 1997b, s. 118). Postoje byly uváděny do souvislosti s hodnotou již autory Thomas a Znaniecki (1918 in Nakonečný, 1997a), kteří pojem postoje zavedli do sociologie a sociální psychologie a chápali jej jako vědomý vztah jedince k hodnotě.

Autorem klasické definice postoje je pak Allport (1935 in Nakonečný, 1997a, s. 217): „*Postoj je mentální a nervový vztah pohotovosti, organizovaný zkušeností a vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci.*“ Nakonečný (1997a) dále cituje řadu autorů, kteří rovněž chápali hlavní význam postoje v jeho

pohotovosti k jednání: například podle Englishe a Englishové (1958 in Nakonečný, 1997a, s. 217) je postoj „*setrvávající naučená predispozice chovat se konzistentním způsobem vůči daným třídám objektů; perzistentní mentální nebo nervový stav pohotovosti reagovat na určitý objekt nebo třídy objektů nikoli na takové, jaké jsou, nýbrž na takové, jak jsou pojímány, že jsou... stav pohotovosti má direktivní efekt na cítění a akci vztahující se k objektu*“. Podobně je pojem postoje definován také v Psychologickém slovníku (Hartl-Hartlová, 2000, s. 442), a to jako „*sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama; postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti, předurčují poznání, chápání, myšlení a cítění*.“

5.1.1 Charakteristika postojů

Charakteristika postojů může být podávána z různých hledisek. Nakonečný v této souvislosti cituje Wilsona (1987 in Nakonečný, 1997a, s. 217), který kromě jiného uvádí, že postoje jsou podmíněny individuální zkušeností a vlivy určitého kulturního prostředí. Jsou orientovány na hodnoty a akcentovány emocemi, jsou to hypotetické konstrukty, které nemohou být přímo pozorovány, ale z chování jedince a především z jeho vyslovených mínění mohou být pouze odvozeny.

Autoři Krech, Cutchfield a Ballachey (1968) pojímají postoje široce jako organizovaný systém reakcí a za základní charakteristiku postoje považují jeho trojstránkovitost. Postoj tak definují jako soustavu tří složek, které jsou soustředěny na jeden předmět. Je to kognitivní, emotivní a konativní složka. Všechny tři složky soustavy jsou na sobě navzájem závislé, změna v jedné složce tedy bude vést ke změnám v dalších dvou složkách.

Kognitivní složka postoje obsahuje názory jednotlivce o předmětu, jeho hodnotící názory. Emotivní složka představuje

emoce jednotlivce související s předmětem – dodává tedy postojům jejich důrazný, podnětný, motivační charakter. Třetí složka postojů – konativní – znamená pohotovost jedince k jednání, souvisejícím s jeho postojem k předmětu.

Důležitým aspektem ve zkoumání postojů jedince je jeho individuální postojová konstelace, tedy celý soubor postojů a jejich vzájemná spojitost. Nakonečný (1997a) v této souvislosti vymezuje postoje centrální, které jsou pro jedince významné, důležité, vztahující se k centrálním objektům, jiné postoje jsou jen periferní, nedůležité. Většina postojů jedince vytváří seskupení, která se liší podle stupně shodnosti jednotlivých postojů. Jen málo postojů pak existuje ve stavu úplné izolovanosti. Obvykle jsou jedincovy například politické, náboženské, ekonomické, umělecké ideologie do určité míry oddělitelné. Jen zřídka je stupeň jednoty postojů tak vysoký, aby se dalo hovořit o jediné ideologii či životní filozofii (Krech-Cutchfield-Ballachey, 1968).

5.1.2 Vznik a změna postojů

Po tom, co jsem nastínila základní charakteristiky postojů, ještě velmi stručně zmíním proces utváření a změny postojů, neboť právě tato problematika je velmi důležitá ve společensko-vědní oblasti pro možnost předvídat jednání lidí ve společnosti a působit na ně vytvářením nových či změnou stávajících postojů.

Autoři Krech, Cutchfield a Ballachey (1968) představují čtyři základní činitele, působící v procesu vytváření postojů: potřeby jedince, jeho osobnost, informace, kterým je jedinec vystaven, a jeho příslušnost ke skupině.

Podobný pohled na vznik postojů mají autoři Sartain, North, Strange a Chapman (1962 in Nakonečný, 1997b), jejichž pojetí se zdá být blíže sociální psychologii. Za hlavní zdroje postojů pokládají specifické sociální zkušenosti (postoje se formují

v procesu uspokojování potřeb, který je obvykle vázán na sociální interakce), sociální komunikaci (často přebíráme již hotová postojová schémata jiných lidí), nápodoby modelů (učení na základě modelu) a institucionální faktory (ideologie politických stran, církví apod.).

Podle Kreche, Crutchfielda a Ballacheye (1968) pak existují dva hlavní druhy změny postojů – sourodá a nesourodá změna. Sourodá změna posiluje už vytvořený postoj, dochází tedy ke změně kladu či záporu v postoji. Naopak nesourodá změna nastává, když se existující postoj mění směrem ke svému opaku, tedy kladné znaménko se mění na záporné a naopak, nebo klesá počáteční množství kladu nebo záporu.

Při jinak stejných podmínkách se lépe navozuje sourodá změna než nesourodá. Také platí, že čím je postoj extrémnější, konzistentnější a shodnější, čím víc slouží potřebám a je kladně hodnocen společností, tím lépe se dosahuje sourodé změny (Krech, Cutchfield, Ballachey, 1968).

Jinými principy vysvětluje změny postojů Herkner (1975 in Nakonečný, 1997a), a to nasycením, resp. deprivací a působením diskriminativních podnětů. Podle Herknera jsou změna a vznik postoje velmi podobné procesy vyvolávané mechanismy učení. Nasycení a deprivace ovlivňují hodnocení jednotlivých komponent postoje, diskriminativní podněty mění váhu komponent postoje – umožňují nahlížet objekt postoje v různých aspektech.

5.1.3 Stereotypy a předsudky

Zvláštní druhy postojů jsou stereotypy a předsudky. Nakonečný (1997a, s. 223) uvádí vymezení stereotypů Jahodovou (1965), která stereotypy chápe jako „*mínění o třídách individuí, o skupinách nebo objektech, která jsou jaksí předem dána jako šablonovité způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se*

vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“ Tzv. heterostereotypy se týkají cizích skupin a vztahují se obvykle k etnickým menšinám, národům, rasám. Nakonečný (1997a) poukazuje na skutečnost, že heterostereotypy jsou podmíněny „duchem doby“, a proto se v průběhu historie mění. Autostereotypy se naopak týkají vlastní skupiny, tedy skupiny, k níž jedinec přísluší.

Nakonečný se dále domnívá, že mnohé postoje mají v podstatě charakter stereotypů, mohou být akcentovány negativně i pozitivně a odrážejí často roli, kterou subjekt hodlá zaujmout vůči objektu svého stereotypu (Hofstätter, 1963, in Nakonečný, 1997a).

Naopak předsudky jsou chápány jako nepřátelské postoje vůči určitým skupinám, v podstatě jako negativní stereotypy, emocionálně založené, postrádající kognitivní složku, a proto mnohem obtížněji měnitelné než stereotypy. Allport v této souvislosti definuje předsudek jako „*antipatii na základě falešného a nepružného zobecnění, které může být pocíťováno a také vyjadřováno. Tato antipatie se může zaměřovat proti skupině jako celku, nebo proti individuu, protože k této skupině náleží*“ (in Nakonečný, 1997a, s. 223). Předsudky jsou rovněž charakterizovány jako druh postoje, který je iracionální, často převzatý, velmi odolný vůči změnám a vůči racionální argumentaci. Jako druh postoje zakládají předsudky i sklon k určitému negativnímu jednání vůči objektu předsudku (Nakonečný, 1997a). V širším významu – jako pozitivní i negativní iracionální postoj – je definován předsudek Smithem a Smithem (1958 in Nakonečný, 1997a, s. 224) jako „*emocionálně založený postoj pro nebo proti individuum nebo skupinám, který ignoruje relevantní, objektivní kritéria usuzování*.“ Podobně předsudek charakterizuje Giddens (1999, s. 231) jako apriorní představu o jedinci či skupině často založenou na nepodložených informacích a jako typickou vlastnost

předsudku rovněž uvádí jeho odolnost vůči změnám: „... nové informace předsudkem obvykle neotřesou. Kdo má vůči určité skupině předsudky, ten nebývá ochoten nestranně vyslechnout její argumenty.“

Tento negativní postoj k určité skupině osob má ospravedlnit jejich diskriminaci, a to nikoliv na základě jejich osobních vlastností, ale kvůli členství v dané skupině. Stereotypy a předsudky se nejčastěji týkají skupin, jejichž příslušníci jsou jednoznačně identifikovatelní prostřednictvím fyzických, jazykových, náboženských nebo dalších znaků. Tyto kulturní zvláštnosti se stávají předmětem předsudečné pozornosti členů většiny a tím také zdrojem diskriminace. Předsudky se tak stávají základem znevýhodňování v přístupu k příležitostem. Kulturní odstup většiny vůči zvláštnostem menšiny je udržuje v nevýhodné pozici (Navrátil, 2003a). Sheafor, Horejsi a Horejsi upozorňují, že je účelné rozlišovat předsudky a vlastní diskriminaci (znevýhodnění): „Předsudek se vztahuje k nepříznivým představám a postojům vůči konkrétní skupině nebo kategorii. Diskriminace se týká chování a jednání, která jsou nepříznivá vůči skupině a která ji zbavují určitých základních práv a příležitostí.“ (Sheafor-Horejsi-Horejsi, 2000, in Navrátil, 2003a, s. 21) Jak dále Navrátil podotýká, ne každý předsudek musí vyústit v diskriminaci a ne každé znevýhodnění musí být způsobeno předsudečným postojem (Navrátil, 2003a).

Pro pochopení vzniku a významu autostereotypů a heterostereotypů identifikuje Krekovičová (2001, in Navrátil, 2003a, s. 120) všeobecně platné mechanismy jejich formování:

- při vytváření etnického stereotypu je jednotlivost zevšeobecňována a povýšena na etnicky reprezentativní úroveň
- individuální vlastnosti či poklesky se přenášejí na všechny příslušníky etnické skupiny

- důležitým prvkem v tomto mechanismu je hierarchizace etnik, národů, skupin, kterých se obrazy týkají – „jde o zařazení „svých“ a „druhých“ v určité hierarchii, o porovnání někoho s někým, kdo stojí v dané hierarchii výše či níže.“

Příslušníci jiných etnik či národů – jiných kultur – jsou tedy silně stereotypizováni s akcentem na to, co je od nás odlišuje. Míra sociální a kulturní distance české populace od konkrétního etnika je přímo úměrná jeho kulturní odlišnosti a má v mnoha ohledech povahu kulturního rasismu (Mareš, in Sirovátka, 2004).

Často se však náboženským, etnickým či národnostním menšinám nevyčítá ani tak jejich odlišnost, ale naopak to, že se neodlišují, jak se patří, nebo se dokonce neodlišují vůbec. Cizinci špatně chápou celý systém odlišování, nejsou schopni dodržovat ty „pravé“ odlišnosti (Girard, 1997). „Navzdory tomu, co se kolem nás říká, pronásledovatele nikdy nedráždí odlišnost, ale vždy její nepopsatelný opak – nerozlišování“ (Girard, 1997, s. 30).

Tuto myšlenku Girard rozvíjí ve své definici perzekučních stereotypů, jimiž zkoumá kolektivní perzekuce. Rozlišuje kolektivní perzekuce, tj. násilí páchané přímo vraždícím davem (pogromy Židů) a perzekuce s kolektivním dopadem, tj. násilnosti, které postupují podle zákona, ale obvykle jsou podněcovány veřejným míněním (hon na čarodějnice). Podle Girarda pronásledovatelé nakonec vždy dojdou k přesvědčení, že určitá skupina lidí nebo i jednotlivec mohou společnosti velmi škodit i přesto, že jsou vlastně poměrně slabí. Takové přesvědčení může vzniknout právě díky stereotypnímu obvinění, které Girard označuje jako prostředníka, jakýsi most mezi nepatrností jedince a nesmírností celé společnosti. Girarda přitom zajímá právě mechanismus obvinění a propojení perzekučních představ a činů. Ve výběru obětí nehrají hlavní roli zločiny, které oběti třeba i skutečně spáchaly, ale skutečnost, že oběti náleží k určitým

kategoriím lidí obzvláště vystavovaným pronásledování. Girard tak vysvětluje, že existují univerzální rysy výběru obětí, tvořící perzekuční stereotyp:

„Etnické a náboženské menšiny často většině slouží za jakýsi hromosvod. Bývá to jisté kritérium výběru za oběť v každé společnosti a ve své podstatě existuje ve všech kulturách. Není společnosti, která by své menšiny i všechny špatně integrované nebo prostě odlišné skupiny nevystavovala nějaké formě diskriminace, ne-li přímo perzekuce“ (Girard, 1997, s. 25-26).

5.2 Česká majoritní společnost

5.2.1 Pojem majorita

Psychologický slovník říká, že pojem většina (majorita) je kvantitativní kategorií, která označuje větší počet jedinců oproti jiné skupině nebo skupinám, přičemž nejčastějším určujícím znakem je etnikum, náboženství, věk, apod. (Hartl-Hartlová, 2000).

Kvantita ale není zdaleka nejvýznamnějším znakem, který odlišuje menšinu od většiny. Sociologický význam menšiny spočívá v její podřízenosti většinové společnosti, která nad menšinou dominuje mocensky, kulturně a sociálním postavením svých členů. Toto podřízené postavení menšiny znamená, že většina může menšinu diskriminovat, utlačovat, znevýhodňovat. Členové menšiny mají navíc fyzické nebo kulturní rysy, které jsou odlišné od znaků majority a jsou také majoritou hodnoceny jako méněcenné. Podstatné pro menšinu je také skutečnost, že se taková skupina vyznačuje sebeuvědoměním a soudržností (Vašečka, 2004). Majorita je tedy ta skupina ve společnosti, která nemá ani tak početní, jako především kulturní a mocenskou převahu.

5.2.2 Vymezení české majoritní společnosti

Pro účely mé práce potřebuji vymezit českou majoritní společnost tak, aby odpovídala představám Vietnamců o „typickém“ českém občanovi, se kterým se běžně setkávají. Z tohoto pohledu tedy do majoritní skupiny zahrnuji pouze občany bílé pleti vyrůstající a žijící v ČR. Barvu pleti podmiňuji záměrně (vzhledem k výše vymezenému pojmu majorita), aby byla jasně vymezena nejen početní, ale především kulturní a mocenská převaha této skupiny nad vietnamskou komunitou. Ze své zkušenosti získané osobním kontaktem s Vietnamci se domnívám, že tuto převahu právě i Vietnamci silně pociťují a je významným prvkem v jejich postoji k české společnosti a jejich subjektivnímu hodnocení vlastní situace v ČR.

Důležité bude zaměřit se na jednotlivé sociální kategorie majoritní společnosti. Vietnamci mohou vnímat majoritu jako celek a zaujímat vůči tomuto celku rovněž určité stereotypy a předsudky. Jiná situace jistě nastane ve chvíli, kdy majoritní společnost rozdělíme do kategorií členů majority, s nimiž se Vietnamci setkávají. Nejčastějšími skupinami jsou jistě zákazníci vietnamských tržnic, obchodů, restaurací, policisté, čeští partneři Vietnamců a jejich rodiny. Další skupinou jsou úředníci, s nimiž Vietnamci nezbytně přicházejí do styku na českých úřadech. Další kategorií jsou čeští zaměstnanci Vietnamců v jejich obchodech či restauracích a dále lidé, s nimiž se Vietnamci setkávají prostřednictvím svých dětí – učitelé a vychovatelé ve školách, případně také přátelé nebo partneři svých dětí a jejich rodiny.

5.2.3. Jaké jsou postoje české společnosti vůči vietnamské menšině

Komunikace mezi českou většinovou společností a vietnamskou minoritou zaostává, a zřejmě především proto u majority stále přetrvávají předsudky a stereotypní představy o Vietnamcích, k jejichž změně může dojít pouze postupem času vyšší informovaností a lepším poznáním života Vietnamců. Tento proces je však velmi obtížný vzhledem k uzavřenosti vietnamské komunity a také ke skutečnosti, že v českých médiích jsou tyto stereotypy a předsudky posilovány výběrem zpráv a stereotypním zobrazováním Vietnamců jako stánkařů, prodejců nekvalitního zboží apod. Toto jsou nejčastější stereotypy o Vietnamcích (Projekt Varianty, 2002):

- Vietnamské stánky hyzdí naše krásná města,
- Vietnamci prodávají nekvalitní zboží,
- Vietnamští obchodníci svými nízkými cenami ničí českou konkurenci,
- Vietnamci prostřednictvím daňových úniků „okrádají“ náš stát,
- Vietnamci uzavírají fingované sňatky, aby dostali české občanství,
- Vietnamští podnikatelé jsou mafiáni.

V únoru 2005 prováděl Sociologický ústav AV ČR výzkum veřejného mínění, ve kterém byly zjišťovány postoje Čechů k národnostem žijícím v České republice. V tomto šetření byli Vietnamci většinovou společností označeni za spíše nesympatické. Každý čtvrtý člověk uvedl, že by mu jako sousedé vadili lidé s jinou barvou pleti. Obecně k občanům jiných národností žijícím u nás zaujímají pozitivnější postoje lidé s lepší životní úrovní a vysokoškolsky vzdělaní (CVVM SOÚ AV ČR, 2005).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Výzkumné šetření

6.1 Výzkumné otázky

Základní výzkumná otázka:

Jak ovlivňují integraci Vietnamců v ČR postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině?

Tato práce se zabývá integrací Vietnamců v České republice z hlediska naplnění základních potřeb. V šetření CVVM (2005) byli Vietnamci českou společností označeni za spíše nesympatické. Zmínila jsem také hlavní stereotypy o Vietnamcích, které byly mezi českou populací zjištěny společností Člověk v tísní (Projekt Varianty, 2002). Jak jsem již také uvedla, stereotypy a předsudky jsou základem udržování svých objektů v nevýhodné pozici, znemožňují tedy nebo omezují přístup k naplnění základních potřeb jedince – objektu předsudků. Cílem práce je proto zjistit, v jakých oblastech základních potřeb a nakolik ovlivňují postoje české majoritní společnosti naplnění základních potřeb Vietnamců žijících v České republice.

Dílčí výzkumné otázky:

Ze základní výzkumné otázky jsou odvozeny dílčí výzkumné otázky, jimiž jsem se snažila zjistit vliv postojů české majoritní společnosti na naplnění každé ze čtyř oblastí lidských potřeb:

1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění fyziologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?

2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění psychologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?
3. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění sociálních potřeb Vietnamců žijících v ČR?
4. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění noogenních potřeb Vietnamců žijících v ČR?

6.2 Metodika

6.2.1 Metoda

Pro výzkum vlivu postojů české společnosti na integraci Vietnamců žijících v České republice jsem použila metodu kvalitativní - metodu porozumění. Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality, jeho posláním je porozumění lidem v sociálních situacích (Disman, 2000).

6.2.2 Strategie

Vzhledem ke zvolené metodě a k potřebě nahlédnout do souvislostí mezi postoji majority a životní situací minority bude rovněž charakter výzkumu induktivní a kvalitativní. Kvalitativní výzkum (oproti výzkumu kvantitativnímu) není založen na množství sledovaných jedinců, ale na množství a hloubce informací, které výzkumník o malém počtu zkoumaných jedinců získá, a na schopnosti porozumět souvislostem mezi zkoumanými jevy (Disman, 2000). V kvalitativním výzkumu je kladen důraz na způsob, „*jakým lidé interpretují jevy sociálního světa a svoji zkušenost*“ (Hendl, 1997, s. 12). Pro porozumění je důležitý vhléd

do co největšího množství oblastí daného problému, což vyžaduje redukci rozsahu zkoumaných případů (Disman, 2000).

6.2.3 Technika

Jako techniku sběru dat jsem zvolila dotazování, konkrétně hloubkový rozhovor. Kvalitativní dotazování je utvářeno volněji, nenabízí předem dané odpovědi. Obsah a forma rozhovoru jsou dány až interakcí s respondentem. Tazatel tak má možnost ujistit se, zda respondent porozuměl otázkám a zároveň dotazovaný může přijít se svými zcela subjektivními názory a pohledy, možnými vztahy apod. (Hendl, 1997).

Jednotkou zkoumání, tedy jednotkou, jejíž vlastnosti výzkumem zjišťuji, je vietnamská menšina žijící v České republice. Přesněji se jedná o Vietnamce, kteří se narodili ještě ve Vietnamu a do České republiky přijeli během svého života.

Jednotkou zjišťování je pak těchto pět respondentů, které se mi podařilo získat pro uskutečnění rozhovoru¹⁶:

Pan T

Pan T, 23 let, přicestoval s rodiči, když mu bylo deset let. Nyní žije s rodiči a dvěma mladšími bratry a studuje vysokou školu v Praze.

Paní L

Paní L, 38 let, do ČR přijela v roce 1989 za studiem. Po absolvování vysoké školy zde již zůstala a pracuje jako soudní

---

¹⁶ Mým původním záměrem bylo absolvovat rozhovory s deseti vietnamskými respondenty. Oslovení Vietnamci nejprve se schůzkou souhlasili, ale většina z nich rozhovor těsně před jeho uskutečněním odvolala nebo již nereagovala na mé opakované pokusy o kontakt. Domnívám se, že i tato zkušenost je v rámci problematiky česko-vietnamských vztahů podstatná. Tuto situaci si vysvětluji izolovaností vietnamské komunity a obavami mnohých Vietnamců ze zveřejňování informací o podmínkách jejich života v ČR. Největší nepřístupnost jsem přitom zaznamenala u vietnamských trhovců. Podstatná je také skutečnost, že všichni respondenti hovoří dobře česky, reprezentují proto část vietnamské menšiny, která se lépe adaptovala na české prostředí.

tlumočnice vietnamského a anglického jazyka. Poznala zde také svého nynějšího manžela, rovněž Vietnamce, který vystudoval vysokou školu v České republice. Žijí společně v Brně a čekají druhé dítě.

Pan V

Pan V přicestoval do ČR jako dvacetiletý v roce 1989, aby se zde vyučil a pracoval ve strojírenství. Poznal zde svou současnou českou manželku, se kterou má dvě děti a žije v Brně. Je podnikatel, vlastní bistro, kde mu manželka pomáhá.

Pan S

Pan S přijel do ČR před jedenácti lety, tehdy mu bylo pětadvacet let. Nejprve pracoval jako dělník, posledních deset let má pronajatý stánek, kde prodává oblečení a obuv. Žije v Brně se svou českou přítelkyní, se kterou má dvě děti.

Pan H

Pan H do ČR přicestoval jako sedmnáctiletý v roce 1986 za účelem vyučení, pak pracoval jako dělník ve strojírenství. Po roce 1990 začal podnikat – nejdříve prodával ve stánku na tržnici a v současnosti je spolumajitelem cestovní kanceláře. Oženil se zde s Češkou a bylo mu uděleno české občanství. Se ženou a synem žije v Brně.

6.2.4 Operacionalizace dílčích výzkumných otázek

Použití některých pojmů (např. sebevědomí, sebeúcta, pocit sounáležitosti) může být v komunikaci s Vietnamci problém. Z důvodu výrazné odlišnosti vietnamské kultury jsem proto pečlivě zvažovala, které indikátory budou požadovaný jev nejlépe charakterizovat.

Tuto problematiku popisuje Disman (2000), který sociologa (výzkumníka) přirovnává k cizinci – k člověku, který se pokouší vstoupit do kultury jemu cizí: „*Cizinec musí vzorce nové kultury překládat do termínů kultury jeho původního domova. Brzy však shledá, že v jeho vlastní kultuře zcela chybí termíny pro interpretaci nových vzorů*“ (Disman, 2000, s. 329). Výzkumník proto musí počítat s tím, že některá slova mají slovníkový ekvivalent, ale v jiném kulturním kontextu je jejich význam docela jiný. Operacionalizace dílčích výzkumných otázek je připojena v Příloze 1.

6.3 Empirická část

V následujících podkapitolách, jejichž struktura odpovídá dílčím výzkumným otázkám této práce, uvádím výsledky výzkumu provedeného na základě hloubkových rozhovorů s pěti vietnamskými respondenty.

Při dotazování jsem využila rámcový scénář rozhovoru¹⁷. Každý rozhovor byl jedinečný – v průběhu rozhovorů bylo pořadí otázek pozměňováno, případně byly otázky podle potřeby doplněny, neboť u kvalitativního dotazování otázka často vychází z odpovědi na předchozí dotaz (Disman, 2002). Nejdříve jsem se vždy ujistila, zda si skutečně s respondentem rozumíme a snažila jsem se na základě jednoduchého příkladu ukázat, o jaký jev se mi v otázce přesně jedná. Rozhovory nebyly nahrávány, protože respondenti si to nepřáli. V průběhu rozhovoru jsem vždy zapisovala pouze několik základních údajů, přepis rozhovoru jsem provedla až po jeho ukončení. Důvodem byla projevovaná časová tíseň většiny respondentů. Domnívám se, že je tento postup vhodnější také pro uvolněnější atmosféru rozhovoru, která byla pro získání informací od Vietnamců velmi důležitá.

---

¹⁷

Viz Příloha č. 2

1) Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění fyziologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?

Finanční situace

Student pan T zatím žije se svými rodiči a finanční situaci rodiny hodnotí jako dobrou, rodina nestrádá, ale přesto by to podle jeho slov mohlo být lepší. Například možnost ušetřit ze svých výdělků rodiče nemají. Otec pana T je podnikatel, obchoduje se zbožím, matka pomáhá otci. Situace v podnikání, a tedy i finanční situace rodiny, byla lepší zhruba do roku 2003, od té doby se otcovy výděvky snižují. Podle pana T je tato situace způsobena skutečností, že zákazníci mají méně peněz a zboží už tolik nekupují. Během svého pobytu v ČR jeho rodina neměla možnost Vietnam navštívit, své příbuzné ve Vietnamu podporují pouze příležitostně. On sám si jako student začal přivydělávat asi před měsícem jako brigádník v zařízení pro děti cizinců a středisku výchovné péče. Tuto práci mu zprostředkovala kamarádka, do té doby si sám žádné zaměstnání nesháněl, nemůže proto posoudit případnou přítomnost znevýhodnění. Při své současné brigádě se dosud s žádnými překážkami ze strany české populace nesešel.

Soudní tlumočnice, paní L, je s finanční situací spokojena, rodina má dostatek peněz na vše potřebné. Dosud však nemohli spořit, ale doufá, že to v blízké době bude možné. Svou rodinu, žijící ve Vietnamu, finančně podporuje pouze příležitostně a za svůj pobyt v ČR Vietnam s rodinou navštívila jedenkrát. Manžel paní L je právník, oba mají dostatek práce. Podle paní L se množství práce dokonce zvyšuje v souvislosti s postupným rozvojem česko-vietnamských vztahů v poslední době. paní L je v zaměstnání spokojená. Na pracovišti se nesešel s negativními postoji ze strany kolegů nebo nadřízených, ani si nevzpomíná na potíže při shánění práce po ukončení studia.

Pan V, majitel asijského bistra, svou finanční situaci hodnotí také kladně, přestože ani on zatím nedokáže z výdělku uspořit. Také podle pana V se kupní síla v posledních letech snižuje, takže i jeho výdělky jsou o něco nižší. Při zařizování své živnosti si nevzpomíná na žádné překážky ze strany Čechů, ale nelíbí se mu podle něj příliš vysoké daně. Rodinu ve Vietnamu podporuje poměrně pravidelně, považuje to za samozřejmost, v nejbližší době plánuje své příbuzné v rodné zemi navštívit.

Pan S, nájemce stánku na tržnici, se nachází v nepříznivé finanční situaci. Zpočátku byl prodej textilu na tržnici výhodný, ale v posledních letech přichází stále méně zákazníků a ještě méně jich zboží koupí. Pan S si stěžuje především na neúměrné daňové zatížení. Při zajišťování místa na tržnici se s nepříjemnostmi ze strany českých úředníků nesešel. Finančně podporovat rodinu ve Vietnamu si zatím nemůže dovolit, za třináct let života v ČR se mu nepodařilo do Vietnamu odcestovat. Při odpovědi na tuto otázku bylo znát, jak pana S tato situace trápí. Jak se sám vyjádřil, bylo těžké zanechat ve Vietnamu celou rodinu (otce, matku, dva bratry).

Pan H, který je spolujednatel cestovní agentury, je po finanční stránce spokojen. V ČR začínal jako dělník, pak prodával ve stánku na tržnici a nyní se mu ve společném podnikání se ženou daří. Ze svých výdělků je rodina schopna i ušetřit, dvakrát navštívila Vietnam. Příbuzní pana H, žijící ve Vietnamu, však jeho finanční pomoc nepotřebují, sami žijí velice dobře (otec pana H je vojenský důstojník, vysoké postavení ve společnosti mají také jeho bratři).

Bytová situace

Pan T žije s rodiči a dvěma mladšími bratry v pronajatém třípokojovém bytě, jehož stav i velikost rodině vyhovuje. Rodiče zcela jistě změnu bydlení neplánují, zatím k tomu nemají důvod. Na případné potíže svých rodičů při zajišťování bydlení si pan T nepamatuje, stejně tak při otázce na znevýhodňující chování pronajímatele bytu jen záporně kroutí hlavou. Stejně tak se sousedy má rodina dobré vztahy. On sám si zatím bydlení nesháněl a ani z toho nemá obavy.

Paní L bydlí rovněž v pronajatém třípokojovém bytě, s úrovní bydlení je velmi spokojená, měnit jej zatím nepotřebuje. Potíže měla při shánění bydlení, stalo se, že když pronajímatel zjistil, že má o byt zájem vietnamská rodina, bez uvedení důvodu se rozhodl byt nepronajmout. V jiném případě zas byli dotazováni, kolik lidí v bytě bude bydlet (podle paní L je tato otázka běžná, Češi podle ní často Vietnamcům nevěří, že bude byt obývat jen jedna rodina o čtyřech až pěti členech). Současný majitel bytu se k rodině paní L chová velmi slušně a přátelsky.

Pan V se svou rodinou bydlí v rodinném domě, nechtěl mi však prozradit, jestli je dům v jeho vlastnictví nebo si jej pronajal. Také on je se svým bydlením spokojen a neuvažuje o změně. Nechtěl však hovořit ani o svých zkušenostech se zajišťováním bydlení, pouze uvedl, že dosud potíže neměl.

Bytová situace pana S je velmi nepříznivá, žije s přítelkyní a dvěma dětmi v jednopokojovém bytě, který zakoupil. Původně nebyl obyvatelný, nachází se ve sklepních prostorech, pan S si jej částečně zrekonstruoval, byt je však stále vlhký. Pan S chce svou bytovou situaci co nejdříve řešit, ale zatím nemá dostatek finančních prostředků. Koupí bytu zajišťovala jeho česká přítelkyně právě z důvodu obav pana S, že on jako Vietnamec by mohl být cenově znevýhodněn.

Pan H bydlí ve vlastním rodinném domě a je velmi spokojen. Při zajišťování současného bydlení negativní zkušenost nemá. Vzpomíná však na zajišťování svého prvního bydlení v Praze. Jako Vietnamec měl tehdy mnohem vyšší nájem než čeští sousedé a dokonce musel zaplatit dost vysokou částku vietnamskému zprostředkovateli za zajištění bytu.

Zdravotní péče

Pan T je se zdravotní péčí v ČR spokojen, rodina navštěvuje stejného lékaře, dosud ani žádný z členů rodiny neměl vážnější zdravotní potíže. On sám se dosud nesetkal s potížemi s rychlostí či kvalitou zdravotní péče, ani s problémy s přístupem zdravotníků. Stejná je spokojenost se zdravotní péčí u **paní L** – také její rodina navštěvuje stejného lékaře, paní L zdůrazňuje, že především z důvodu, že se dobře dorozumí česky, se dosud s potížemi nesetkala. Vypráví však o Vietnamcích, kteří neumějí dobře česky a musí si proto při každé návštěvě lékaře zaplatit tlumočnicka – z toho důvodu se pro ně lékařské ošetření stává finančně náročné.

Ani pan V nenachází v oblasti zdravotní péče jemu poskytované žádné negativní stránky. Uvádí, že lékařka, kterou on i jeho žena navštěvují, je velmi příjemná, navíc zatím potřeboval pouze základní lékařskou péči.

Pan S mě nejprve ubezpečuje, že platí zdravotní pojištění. Kvalita i dostupnost zdravotní péče v ČR mu vyhovuje. Stejně jako všichni respondenti také on mluví dobře česky, takže nemá potíže se s lékaři dorozumět. K přístupu zdravotníků nemá co vytknout.

Ani pan H není výjimkou, jeho odpovědi jsou téměř stejné jako u předchozích respondentů – s kvalitou, dostupností, rychlostí poskytované zdravotní péče i s přístupem zdravotníků je spokojen. Dodává ještě, že se tato situace v ČR nedá srovnat s podmínkami

ve Vietnamu, kde každé lékařské ošetření je velmi drahé, pro chudé lidi takřka nedostupné.

Bezpečí, ochrana

Student pan T zatím nemá zkušenosti se soudy, zato s policií přichází často do styku při řízení vozidla. S policisty nemá dobré zkušenosti a příliš jim nedůvěřuje. Vypráví mi, jak policisté pravidelně hlídkují poblíž vietnamských tržnic v Praze a pak zastavují a kontrolují zvláště Vietnamce. Setkal se i s hrubým zacházením ze strany policisty. Toto chování si vysvětluje tím, že policisté nemají Vietnamce rádi a mají na ně spadeno. Naopak s jednáním s českými úředníky pan T špatné zkušenosti nemá.

Paní L se při dotazu na zkušenosti s policií, soudy a úředníky jen usmívá. Nosí s sebou společně s ostatními doklady i průkaz soudního tlumočnicka, po jehož předložení se chování dopravních policistů vždy rázem změní a kontrola dokladů je rychle ukončena. Zkušenosti se soudy v osobním životě nemá, ale pochopitelně se jí ani neobává a stejné je to s jednáním na úřadech. Paní L uvádí, že její důvěra v policii je asi tak stejná jako u českých občanů. Věřící především ve své schopnosti bránit v případě potřeby svá práva.

Panu V se příliš o svých zkušenostech s policií hovořit nechce, pouze uvádí, že policistům nedůvěřuje, nemyslí, že by jej v případě potřeby mohli ochránit. Se soudem zkušenosti zatím nemá a o chování úředníků rovněž nedovedl říct nic negativního.

Ani pan S si na české úředníky nemůže stěžovat, vlastně ani neví, co by k této otázce mohl víc říci. Se soudy zatím zkušenost neměl. Zato při dotazu na policii se jen trpce zasmál a začal líčit, jak probíhají pravidelné kontroly cizineckou policií na tržnici. Vždy tam policisté vtrhnou, jsou velmi hrubí a vulgární a jak se pan S vyjádřil, jednají s Vietnamci jako se psy. Městská policie se

obvykle Vietnamců ani nezastane v případech krádeží na tržnici. Pan S vypráví příhodu, kdy mu český zákazník ukradl ze stánku bundu. Pan S zloděje zadržel a zavolal policii. Policista přijel, ale jen prý mávl rukou: „Ále, Vietnamci...“ a zloděje nechal odejít i s bundou. Pan S uvádí, že policie ani nechtěla případ řešit a Vietnamci nevěřila, že byl okraden.

Pan H vzpomíná na nepříjemné zážitky s policií ještě když prodával na tržnici. Nyní ale zvláštní problémy nemá, což přičítá především dobré úrovni své češtiny a dvacetileté zkušenosti se životem v ČR. Případné nepříjemné zážitky s chováním například dopravních policistů nepřičítá své vietnamské národnosti, jeho vztahy s policií jsou podle něj stejné jako u jiných českých občanů. Zdůrazňuje, že při jednání na úřadech je pro Vietnamce důležité mít v pořádku veškeré doklady. On sám proto potíže s úředníky neměl, ale zná případy, kdy byli úředníci na Vietnamce nepříjemní právě proto, že neměli v pořádku své doklady.

Postoje české společnosti vůči Vietnamcům se nejvýrazněji projevují v oblasti naplnění potřeby ochrany a bezpečí – žádný z respondentů nepociťuje důvěru vůči policii, všichni mají s policií nepříznivé zkušenosti. Postoje Čechů dále ovlivňují bytovou situaci Vietnamců – tři z dotazovaných se setkali se znevýhodňujícím chováním při zajišťování bydlení nebo z něj měli obavu. Naopak v oblasti finanční situace a zdravotní péče se žádné negativní postoje majority neprojevují.

2) Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění psychologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?

Sebevědomí, sebeúcta

Pan T se osobně téměř nesetkává s nadřazeným chováním ze strany majoritní společnosti. Pár nepříjemných zkušeností měl pouze s policií, jak už jsem uvedla, ale jinak si nedovede vzpomenout na konkrétní případ, kdy by mu někdo dával nepříjemně najevo, že je jako Vietnamec v něčem horší. Ví o případech, kdy měl někdo z jeho rodiny nebo z vietnamských přátel nepříjemné zážitky s jednáním s Čechy, ale on osobně to přičítá především neznalosti českého jazyka mnohých Vietnamců. Jinak si pan T je vědom svých schopností, například ví, že dokáže vystudovat českou vysokou školu, a nemá pocit, že by byl v něčem horší než jeho spolužáci. Věří i ve své budoucí úspěchy – chce se odstěhovat za prací nejspíše do zahraničí. I při našem rozhovoru působí vyrovnaně a sebevědomě.

Paní L také nemá žádné potíže se svým sebevědomím. Lidé, se kterými se běžně setkává, se k ní chovají přátelsky, nesetkává se s lidmi, kteří by se k ní chovali nadřazeně. Uvědomuje si, že je to také tím, v jakém prostředí se pohybuje a jaké je její postavení ve společnosti – pozice vysokoškolsky vzdělané soudní tlumočnice je dost prestižní. Paní L si je vědoma toho, co už v životě dokázala, ví, že je schopná, že dokáže skloubit zaměstnání i roli matky. Uvádí, že pouze lidé, kteří ji neznají, se k ní občas nechovají dobře, ale takové případy si nebere osobně a dovede se s nimi vypořádat. Například když byla jednou v restauraci se svými vietnamskými přáteli a objednala si rybu, dostala pouze zbytky – rybí ploutve a ocase a malé kousky masa. Nenechala si to však líbit, stěžovala si a ihned byla zjednána náprava. Stejným

způsobem pomáhá i jiným vietnamským lidem, kteří jsou například utlačováni v zaměstnání. Nebojí se stěžovat si a chtít, aby byly věci napraveny. Tyto zážitky paní L vypráví s klidem, vyrovnaností a s úsměvem, považuje za samozřejmost chtít dosáhnout úcty ostatních. Zdůrazňuje, že je však potřeba se také přizpůsobit. Například ona brzy poznala, jak se má ke zdejšími lidem chovat podle jejich zvyklostí, a proto nemá se vztahy problémy.

Pan V je ze všech respondentů nejméně upovídaný a také z něj vyzařuje určitá obava z toho, co řekne. Zřejmě proto ani u těchto otázek nebyl moc sdílný. Protože ale právě pana V jako jediného z respondentů již delší dobu znám osobně, dokážu posoudit, že ani on netrpí nízkým sebevědomím. Na otázku, jak se k němu chovají čeští lidé, se kterými se setkává, odpovídá, že různě. Návštěvníci jeho bistra jsou většinou stálí zákazníci, kteří se chovají slušně. Ale objeví se i velmi nepříjemní zákazníci, kteří se chovají nadřazeně. Tomu se ale pan V jen usmívá, prý si na to zvykl a nemůže ho to rozházet. Říká, že je to normální, že jsou i takoví lidé, vždyť i Češi se sami k sobě často nechovají hezky. Spíše se diví, když se ho ptám, jestli v něm takové chování Čechů nezanechává nepříjemné pocity, jestli to neohrožuje jeho víru ve své schopnosti. Pan V plánuje přestěhovat své bistro do větších prostor blíže centru města a nepochybuje o tom, že bude úspěšný.

Zatím všichni respondenti věří ve své schopnosti a mají to, čemu v naší kultuře říkáme sebevědomí. Ani u **pana S** jsem se nesečkala s jiným přístupem, ačkoliv právě on přichází nejvíce ze všech dotazovaných do styku s lidmi chovajícími se nadřazeně. Chovají se tak především už zmínění příslušníci cizinecké policie, ale také zákazníci na tržnici. Sama jsem byla svědkem toho, jak nakupující panu S tykají, ačkoliv on sám jim vykává a chová se uctivě, opakovaně smlouvají o ceny a když pan S nechce slevit, rozčilují se. Ani pana S ale takové chování nevyvádí z míry, vypráví o tom klidně, z jeho řeči a vztyčeného postoje těla je znát, že svou

vyrovnanost nepředstírá. Nechápe, proč by měl mít pocit, že má jako člověk nižší cenu nebo méně schopností než čeští lidé. Přestože se mu teď v obchodech nedaří tolik jako dřív, přemýšlí, jak situaci vyřešit a věří, že bude úspěšný. Jeho děti však nepříznivé chování majority snášejí špatně, stává se, že přijdou s pláčem ze školy, protože někteří spolužáci se jim posmívají, že jsou Vietnamci.

Hned v prvních vteřinách setkání s **panem H** je zřejmé, že se jedná o člověka se zdravým sebevědomím v našem slova smyslu. Zřejmě proto, že zde žije dvacet let a má českou manželku, jako jediný z dotazovaných i rozumí obsahům pojmů sebevědomí, sebeúcta. Téměř vůbec se neseťkává s nepříjemným chováním českých lidí jen proto, že je Vietnavec. Je si vědom svých schopností a nemá důvod se cítit méněcenně. Jak ale říká, byl takový už před lety, když ještě prodával na tržišti. Popisuje své tehdejší zážitky s českými zákazníky. Především jej pobuřovalo tykání, opakované smlouvání o ceny zboží a vulgarismy. Prodal prý nejméně zboží ze všech trhovců, protože si takové chování od zákazníků nenechal líbit a klidně je poslal pryč. Dlouho to proto nevydržel a musel prodeje zanechat. Syn pana H si ale na chování Čechů často stěžuje a někdy je prý pro něj velmi obtížné se s tím vyrovnat.

Sebepojetí, osobní identita

Pan T si uvědomuje, že většina Čechů nemá o Vietnamcích příliš dobré mínění, že je považuje především za trhovce, kteří neplatí daně. Podle něj si bohužel mnozí Vietnamci taková označení vysluhují tím, že se dost nesnaží naučit se mluvit česky a jednat s českými lidmi. Názory české populace o Vietnamcích se ho osobně nedotýkají, nestalo se mu, že by si někdy přál nebýt Vietnamcem, aby se například vyhnul negativnímu hodnocení ze strany majority.

Paní L trochu mrzí, že mají Češi často nepříznivé mínění o Vietnamcích, ale také se domnívá, že si to Vietnamci mnohdy způsobují sami svou nepřizpůsobivostí. Mnoho jejích krajanů nezná téměř vůbec český jazyk a české zvyklosti. Paní L považuje za samozřejmost, že se cizinec snaží v hostitelské zemi alespoň částečně přizpůsobit a především se naučit její jazyk. Sebe samu však do negativních hodnocení české populace nezahrnuje. Přestože cítí sounáležitost s jinými Vietnamci žijícími v ČR, špatná reputace mnohých se jí osobně nedotýká.

Pan V se ani k této problematice nechce příliš vyjadřovat. Pokud mají Češi nepříznivé mínění o Vietnamcích, považuje to spíše za individuální případy. On se jako Vietnamec cítí dobře a rozhodně nemá pocit, že by se měl za něco snad stydět.

Pan S ví, že se na Vietnamce v ČR obecně moc dobře nepohlíží a je s tím smířen. Ani u něj však nevychází najevo, že by se to dotýkalo jeho osoby, spíše si myslí, že jsou na tom hůře ti, kteří moc neumějí mluvit česky.

Ani u **pana H** nezjišťuji žádné odchylky od pocitů ostatních respondentů. Také on se domnívá, že je na Vietnamce často pohlíženo negativně právě proto, že se mnozí dosud nenaučili dobře česky a nesnaží se přizpůsobit. On se ale od takových hodnocení distancuje a jako Vietnamec se cítí dobře.

Pocit zvládnání očekávání

Pan T si nemyslí, že by na něj například jeho učitelé ve škole kladli vyšší nároky než na jeho české spolužáky, vyšší požadavky nepociťuje ani od svého zaměstnavatele nebo od svých českých přátel. Stejně tak je přesvědčen, že všechny své povinnosti zvládá dobře.

Ani paní L nepochybuje o tom, že zvládá všechna očekávání od svého okolí, která podle ní rozhodně nejsou vyšší nebo zkrátka jiná jen proto, že je Vietnamka.

Pan V vlastně ani nepřemýšlí nad tím, co od něj kdo očekává a jaká očekávání by měl naplňovat. Podstatná je pro něj jeho rodina a také dobré vztahy s přáteli (českými i vietnamskými), které se snaží udržovat.

Pan S se domnívá, že čeští zákazníci od něj, jako vietnamského prodavače, očekávají, že s ním mohou smlouvat o cenu zboží a také, že jim za zboží, které vlastní vinou poškodili, vrátí peníze nebo zboží vymění za nové. Na takové chování si ale zvykl a netrápí se tím, jak by se měl zachovat. Zajímalo mě také, jak jej přijala rodina jeho české přítelkyně. Podle pana S velmi dobře, mají vzájemně dobré vztahy, nedávají mu prý najevo žádnou nespokojenost nebo zklamání.

Podobné názory a zkušenosti jako pan S má i **pan H**. Také on měl stejné zkušenosti s očekáváním českých zákazníků, když ještě prodával na tržnici. Dodává také, že od něj zákazníci očekávali, že si na něm mohou vybit svůj vztek a chovat se k němu tak, jak by si vůči českým prodavačům nedovolili. S takovým chováním se pan H nemohl smířit a také proto byla jeho zkušenost s prodejem na tržnici velmi krátká. Rodina jeho české manželky jej velmi dobře přijala, mají dobré vztahy. Nedovede si vybavit žádnou situaci, ve které by jeho okolí mělo vůči němu nepřiměřená očekávání, která by nemohl zvládnout.

Každý z dotazovaných se pohybuje v jiném prostředí a setkává se s jinými skupinami české populace a tedy i s různým chováním, včetně nadřazeného jednání Čechů. Přesto žádný z respondentů netrpí nízkou sebeúctou. Důležité však je, že všichni respondenti mluví dobře česky a právě znalost jazyka považují za podstatnou pro dobré vztahy s majoritní společností. Negativní názory české populace na Vietnamce nijak neovlivňují jejich osobní identitu, stejně tak žádný z respondentů netrpí pocitem, že by nezvládal některá očekávání společnosti. Jinak je tomu ale u mladší generace, zdá se, že u některých vietnamských dětí narozených v ČR znamenají negativní postoje majority psychický problém.

3) Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění sociálních potřeb Vietnamců žijících v ČR?

Pocit sounáležitosti

Pan T se o aktuální dění v ČR zajímá, sleduje televizní zprávy a příležitostně čte české noviny, není mu lhostejná prosperita ČR, ani politická situace, ačkoliv o politiku se příliš nezajímá. I když si na Vietnam téměř nepamatuje, přece jen mu o něco více záleží na situaci v rodné zemi. Zatím ale neuvažoval, zda se někdy do Vietnamu vrátí, neví ani, jestli bude žít v ČR. Bude záležet na tom, kde najde dobré pracovní uplatnění, takže nevyklučuje ani možnost odstěhovat se za prací do zahraničí. Teď se už ale cítí více doma spíše v ČR. Na základní škole měl více přátel mezi Čechy, v současnosti se stýká spíše s Vietnamci, ale má i pár českých přátel.

Paní L také zajímá, co se v ČR děje a není jí to lhostejné. V ČR se cítí dobře, má už zde své místo, ale přeci jen je jí bližší Vietnam, kam by se také jednou chtěla vrátit. Za silnější vztah k Vietnamu nemůžou čeští lidé, ale skutečnost, že Vietnam je pro ni stále více domovem, je to místo, kde vyrůstala a žijí tam její rodiče a sourozenci. Dobré přátele má i mezi Čechy, ale mezi Vietnamci je jich víc.

Také pan V sleduje české zpravodajství, ale ještě více sleduje dění ve Vietnamu. Také pro něj je Vietnam stále více domovem a rád by se tam jednou vrátil. Dobré přátele má mezi Vietnamci i Čechy, ale nejdůležitější je pro něj jeho vlastní rodina.

Pan S žije s českou ženou a dobře vychází s její rodinou i českými přáteli, ale on sám má více přátel mezi Vietnamci. Co se děje v ČR mu není lhostejné, ale sledováním zpravodajství se příliš nezabývá. Vietnam je pro něj stále domovem, je pro něj těžké, že tam zanechal rodiče a sourozence, ale nepředpokládá, že by se tam ještě mohl vrátit.

Pan H se po dvaceti letech života v ČR cítí být doma spíše tady, do Vietnamu se určitě nevrátí. Uvádí, že návrat je pro Vietnamce těžký především proto, že ve Vietnamu vládne silná korupce a pokud tam chce člověk získat práci, musí i za to nejdříve hodně zaplatit. Se svým životem v ČR je spokojený, cítí se být součástí této společnosti. Společně se ženou mají hodně českých i vietnamských přátel, i když vietnamských přátel mu postupně ubývá – někteří se vrátili do Vietnamu, jiní žijí v různých koutech republiky a na společná setkání většinou nezbyvá čas. Pan H vzpomíná, že se dříve Vietnamci žijící v ČR častěji setkávali a společně například slavili Nový rok, nyní už síla těchto vztahů slábne. Také pro pana H je nejdůležitější jeho vlastní rodina. Aktuality z Vietnamu bedlivě sleduje, stejně tak i z ČR, ale k volbám nepůjde, protože ho politika moc nezajímá.

Sdílení společenství

Pan T studuje na české vysoké škole, dříve často chodil do kina, příležitostně i do divadla, rád navštěvuje koncerty vietnamských hudebních skupin, zajímají jej i kulturní památky v ČR. V poslední době se ale nejčastěji setkává se svými vietnamskými přáteli, se kterými si více rozumí.

Paní L také v ČR studovala, do českých kin a divadel téměř nechodí, raději má vietnamské akce, na jejichž přípravách se i podílí (např. letos v dubnu Dny vietnamské kultury ve Slaném). Důvodem nejsou postoje Čechů, je jí však bližší vietnamská kultura.

Pan V svůj volný čas věnuje tréninkům asijských bojových umění. Občas jde i do kina se svým synem, ale jinak jej české kulturní akce v podstatě nezajímají. Ne však proto, že by se třeba cítil nevítán mezi Čechy, ale stejně jako paní L jsou mu vietnamské události bližší a navíc nemá příliš volného času, který raději věnuje koníčkům a hlavně rodině.

Pan S chodí s přítelkyní zřídka do kina, většinu času tráví prací a ve volném čase rád rybaří. Českých akcí se účastní jen příležitostně a spíš kvůli své partnerce.

Pan H svůj volný čas věnuje především své rodině a rád cestuje. Se ženou jdou někdy do restaurace, příležitostně i do kina nebo do divadla a se synem podnikají výlety po okolí.

Přestože Česká republika není lhostejná žádnému z dotazovaných, u všech se projevuje silnější pocit sounáležitosti s mateřskou zemí. Nejbližší je jim vietnamské společenství, i když má každý z respondentů české přátele, případně rodinu. Tato situace však není způsobena negativními postoji české společnosti, ale spíše pocitem silné „zakořeněnosti“ ve vietnamském

společenství, který si každý z dotazovaných, jakkoliv dobře adaptovaných na české prostředí, vždy v sobě ponese.

4) Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění noogenních potřeb Vietnamců žijících v ČR?

Životní hodnoty

Pan T vyjmenoval tyto největší hodnoty v jeho životě: peníze, kamarádství, láska a zdraví. S jejich naplňováním v ČR zatím nemá potíže, peníze bude časem vydělávat díky svému studiu v ČR, po zdravotní stránce zatím žádné problémy nemá. Kamarádství a láska je však naplňována především v rámci vietnamské komunity, která je mu bližší. Nedovede přesně říci, proč tomu tak je, je to ale jeho rozhodnutí, na vině prý nejsou výhrady Čechů vůči tomu, že je Vietnamec.

Pro paní L je nejvyšší životní hodnotou pohoda v rodině a zdraví. Obojí se jí zatím daří v ČR naplňovat.

Pan V považuje za nejdůležitější svou rodinu, děti a zdraví všech. Tyto hodnoty se mu zatím daří naplňovat podle jeho představ a pan V si toho váží. Chce, aby jeho děti studovaly, což by ve Vietnamu bylo obtížnější, a aby jednou něčeho dosáhly a byly úspěšné.

Pan S považuje za nejvyšší hodnotu v životě své děti a zdraví, které zatím má on i jeho rodina. Snaží se co nejvíce vydělávat, aby mohl dopřát svým dětem vše, co si přejí. Rozhodně chce, aby v ČR studovaly a nemusely prodávat jako on na tržnici. Myslí si, že v ČR mají jeho děti více možností, než by měly ve Vietnamu a on sám pro ně udělá všechno, co bude moci. Pouze po finanční stránce se mu v posledních letech nedaří tak, jak by si kvůli své rodině přál.

Pan H považuje za svou nejvyšší hodnotu rozhodně děti a vzápětí dodává, že i zdraví. Ale pro svého syna by udělal všechno, chce mu dopřát dobré vzdělání a vše, co potřebuje. Také naplnění hodnot pana H se v ČR zatím neseťkává s překážkami ze strany české společnosti.

Kulturní identita

V rodině pana T se udržují všechny vietnamské svátky a stejně tak i české. Nedokáže si už vybavit, v čem se musel přizpůsobit českým zvyklostem, ale ví, že je v této oblasti otevřenější než jeho rodiče a necítí se být nijak svazován. Rozhodně se považuje za Vietnamce, ale i české zvyklosti už považuje za součást svého života.

Paní L vietnamské tradice dodržuje, rodina však slaví i všechny běžné české svátky jako jsou Vánoce, Velikonoce. Paní L se přizpůsobila především českým zvyklostem v jednání s lidmi, což nebylo zpočátku jednoduché. Považuje to ale za samozřejmost pro člověka, který chce poklidně žít v cizí zemi. Nedomnívá se ale, že by Vietnamci byli v ČR omezováni, pouze jí chybí vietnamská pagoda, která by podle ní měla alespoň v Praze stát. Neví však o tom, že by v této věci byly podniknuty nějaké kroky ze strany Vietnamců, a proto ani nedovede posoudit, zda by byla taková žádost ze strany české společnosti zamítnuta. Rozhodně se považuje za Vietnamku, bez českých tradic by se také snadněji obešla. Svou dceru vede k vietnamským zvyklostem a učí ji vietnamsky, i když dcera raději a lépe hovoří česky.

Pan V také dodržuje vietnamské tradice a slaví i některé hlavní české svátky. I ve svém bistru zapaluje každé ráno vonnou tyčinku na svém tradičním vietnamském oltáříku. V dodržování tradic své země se necítí být omezován českou společností, ani neví, proč by

to tak mělo být. Ani jej nenapadlo, že by se měl cítit třeba jen jako „poloviční“ Vietnamec. Jeho starší dítě mluví dobře vietnamsky i česky.

Pan S je na tom podobně. Jeho česká partnerka toleruje jeho vietnamské tradice a on zase s její českou rodinou slaví české svátky. Také on má ve svém bytě oltářík s fotografiemi předků, se svíčkami, vonnými tyčinkami a květinami. Vietnamská kultura je mu stále bližší a rozhodně se cítí být Vietnamcem více než Čechem. Nemá ale čas učit děti vietnamsky, takže téměř nic neumí a svou českou matkou jsou i vychovávány spíše jako české děti.

Ani u pana H, jediného českého občana ze všech respondentů, nebyly odpovědi na tyto otázky jiné. Ani by jej nenapadlo považovat se za Čecha a také pro něj je vietnamská kultura a tradice důležitější. Jeho česká žena s ním slaví vietnamské svátky a ona zase s ní ty české. Nedělalo mu potíže přizpůsobit se českým zvyklostem a zachovat si při tom svou vietnamskou podstatu. Ani pan H se tedy necítí ve své kultuře omezován. Jeho syn vietnamsky neumí, pan H nemá čas jej učit, se svou českou ženou mluví doma jen česky.

Pro většinu dotazovaných je v životě nejdůležitější rodina, konkrétně děti, pro které chtějí jen to nejlepší. Tato životní hodnota, stejně jako tolik ceněné zdraví, se jim u nás daří naplnit – většinou i lépe, než by tomu bylo ve Vietnamu. Naplnění životních hodnot tedy postoje české společnosti nebrání. Žádný z respondentů nemá potíže se svou kulturní identitou, jednoznačně se hlásí k vietnamské kultuře a zvyklostem. Ani v této oblasti se neobjevují potíže s postoji majority.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jak je ovlivněna integrace Vietnamců žijících v České republice postoji české společnosti. Teoretickým základem práce se stal koncept životní situace, která je zde charakterizována z hlediska naplnění čtyř základních oblastí lidských potřeb. Dále také problematika postojů, která objasňuje možné znevýhodněné postavení etnické menšiny ve společnosti.

Pro výzkum jsem zvolila metodu kvalitativní a to proto, že bylo potřeba hlouběji proniknout do zkoumané problematiky a kvalitativním dotazováním jsem zjišťovala možné souvislosti mezi životní situací pěti vietnamských respondentů a postoji české společnosti vůči menšině.

Z takto získaných poznatků jsem vyvodila tyto závěry: Postoje české společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění pouze dvou základních fyziologických potřeb. Částečně narušují naplnění potřeby bydlení, ale především se projevují nenaplněním potřeby ochrany a bezpečí, které se projevuje nedůvěrou a nepříjemnými zkušenostmi s policií. Je tedy možné konstatovat, že své postoje vůči Vietnamcům česká společnost nejvýrazněji projevuje prostřednictvím nástrojů moci. V žádné z dalších oblastí základních potřeb (psychologická, sociální, noogenní) nebyl shledán vliv postojů české společnosti. Překvapivá je silná psychická stabilita vietnamských respondentů. Přestože se mnozí setkávají i s nepříjemným chováním ze strany české majority, u žádného z dotazovaných nebylo shledáno narušení psychické rovnováhy, poškození sebeúcty nebo osobní identity. Přestože byl výzkum zaměřen pouze na starší generaci Vietnamců, přinesl i důležitý poznatek o situaci mladší generace Vietnamců, kteří se již v ČR narodili a vyrůstají zde. Zdá se, že pro tyto děti

představují negativní postoje majority psychický problém.

Pro životní situaci Vietnamců v ČR je však velmi podstatné, v jakém prostředí se Vietnamci pohybují a jaké je jejich postavení ve společnosti – z výzkumu rovněž vyplývá, že příznivější životní situaci mají vzdělaní, česky hovořící vietnamští občané. Takoví jedinci vykazují daleko pozitivnější vztahy s českými lidmi, neboť česká společnost oceňuje snahu cizinců adaptovat se na české prostředí a takové Vietnamce je pak schopná skutečně akceptovat.

Z poznatků práce tedy vyplývá jednak doporučení zvyšovat informovanost české společnosti o životě Vietnamců v České republice prostřednictvím médií. Především však navrhuji další výzkumy zaměřené na mladší generaci Vietnamců, jejíž možné problematické postavení v české společnosti toto šetření poodhalilo.

RESUMÉ

Volbou tohoto tématu chci upozornit českou společnost na problematiku vietnamské komunity, protože pro většinu české populace je tato oblast neznámá, neví téměř nic o Vietnamcích, jejich životě, cílech a očekáváních, důvodech, proč žijí právě v naší zemi, zda vůbec mají zájem o rozptýlení společenské izolace vůči většinovému obyvatelstvu a jak tento zájem ovlivňují reakce většiny na jejich pobyt v naší zemi.

V úvodu je vymezen cíl práce a je objasněno, k čemu budou získané poznatky využity. V první části práce jsou vymezeny základní pojmy jako je migrace a integrace. V dalších kapitolách je popsána životní situace Vietnamců žijících v České republice z hlediska čtyř dimenzí (fyziologické, psychologické, sociální a noogenní) životní situace. V další části je objasněna metodika a je popsán průběh výzkumu. Metoda výzkumu je kvalitativní, aby bylo možné hlouběji proniknout do zkoumané problematiky.

Následuje prezentace výsledků a jejich interpretace. V závěru jsou shrnuty výsledky a navrženy další výzkumy v oblasti životní situace Vietnamců v České republice.

Získané poznatky mohou pomoci lépe pochopit život a každodenní problémy této skupiny, mohou posloužit jako informační zdroj pro tématické příspěvky v českých médiích. Přispějí také k větší informovanosti české populace o životě Vietnamců v naší zemi a pomohou narušit stereotypní postoje majority vůči vietnamské menšině a tím i snižovat izolovanost vietnamské skupiny.

ANOTACE

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na problém „Integrace cizinců v České republice se zaměřením na státní příslušníky Vietnamu“. Cílem této práce je zjistit, jak je životní situace Vietnamců žijících v České republice ovlivněna postoji české společnosti vůči vietnamské menšině.

V úvodu je vymezen cíl práce a je objasněno, k čemu budou získané poznatky využity. V první části práce jsou vymezeny základní pojmy jako je migrace a integrace. V dalších kapitolách je popsána životní situace Vietnamců žijících v České republice z hlediska čtyř dimenzí (fyziologické, psychologické, sociální a noogenní) životní situace. V další části je objasněna metodika a je popsán průběh výzkumu. Metoda výzkumu je kvalitativní, aby bylo možné hlouběji proniknout do zkoumané problematiky.

Následuje prezentace výsledků a jejich interpretace. V závěru jsou shrnuty výsledky a navrženy další výzkumy v oblasti životní situace Vietnamců v České republice.

Svoji práci bych chtěla věnovat širší veřejnosti, aby tyto státní příslušníky, vedle kterých žijeme a se kterými se denně setkáváme, jejichž komunita je velmi uzavřená, lépe poznali a pochopili jejich problémy.

KLÍČOVÁ SLOVA:

cizinec, migrace, integrace, životní situace, komunita

ANNOTATION

The thesis presented is directed towards the matter of integration of foreigners in the Czech republic with a view to citizens of Vietnam. The aim of this thesis is to find out, how is the living situation of the Vietnamese living in the Czech Republic affected from Czech societie's attitudes towards Vietnamese minority.

The introduction of the text specifies the aim of the thesis and clears up how will be used developed informations. The first part of the text defines main concepts as integration and migration. Anothers parts describing living situation of the Vietnamese living in the Czech Republic from point of view of four dimensions (physiological, psychological, social and noogenic) of living situation. The next part explaines methods and describes course of research. It is qualitative research to be able to deeper look about the situation.

There are presentation and interpretation of results in the next part of the text. The end of the thesis also proposes other researches on living situation of the Vietnamese living in the Czech Republic.

I would like to dedicate my thesis to the general public and to its outcomes should serve as a material which shall cover the missing information dealing with the situation of foreigners in the Czech Republic.

KEY WORDS:

alien, migration, integration, living situation, community

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARŠA, P. *Politická teorie Multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 347 s. ISBN 80-7325-020-9
2. BITTNEROVÁ, D., et al. *Kdo jsem a kam patřím?* 1. vyd. Praha: Sofis, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.
3. BROUČEK, S. 2003. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
4. BUDILOVÁ, L., HIRTL, T., et al. *Policista v multikulturním prostředí*, 1. vyd. Praha, 2005. 103 s. ISBN 80-303510-1-8
5. CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. 2005. *Náš vztah k jiným národům a národnostem. Výzkum 05-02*. Praha: CVVM SOÚ AV ČR.
6. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2005. [online]. [citováno 2006-01-10]
7. DISMAN, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
8. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
9. GIDENS, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.
10. GIRARD, R. 1992. *Obětní beránek*. Praha: Odeon.
11. GULOVÁ., L. ŠTĚPAŘOVÁ, E. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: PdF MU, 2004. 231 s. ISBN 80-86633-14-4
12. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
13. HENDL, J. 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
14. KOCOUREK, J. 2006. *Vietnamci – na území ČR*. [online]. [citováno 2006-02-10] <<http://www.tamazpet.cz/vietnamci.html>>.
15. KRECH, D., CUTCHFIELD, R. S., BALLACHEY, E. L. 1968. *Člověk v společnosti*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
16. MAREŠ, P. 2004. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, T. ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

17. MUSIL, L. 2004. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman.
18. NAKONEČNÝ, M. 1997a. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia.
19. NAKONEČNÝ, M. 1997b. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
20. NAVRÁTIL, P. 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman.
21. NAVRÁTIL, P. et al. 2003a. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál.
22. NAVRÁTIL, P. 2003b. Životní situace jako předmět intervence sociálního pracovníka. *Sociální práce*, 2003, č. 2: str. 84-93.
23. NAVRÁTIL, P., MUSIL, L. 2000. Sociální práce s příslušníky menšinových skupin. In *Sociální studia*, č. 5. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.
24. PECHOVÁ, E. 2004. Poslední revize 25. 11. 2004. *Z tržnic na univerzity*. [online]. [citováno 2005-11-30] <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233325>>.
25. PROJEKT VARIANTY. 2002. *Co si myslí Češi o Vietnamcích*. [online]. [citováno 2005-04-16] <<http://www.varianty.cz/downBooks.php>>.
26. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9.
27. TAJFEL, H. 1995. *Sociálna psychológia menšín*. Bratislava: MRG – Slovakia.
28. VAŠEČKA, I. 2004. Princípy sociálnej pomoci vo vzťahu k rómskemu etniku na úrovni lokálneho spoločenstva. In SIROVÁTKA, T. ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšín a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
29. <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>
30. <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/04/manual.html>
31. <http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/cpp2007.html>
32. http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/2007/0228_kraj.pdf
33. <http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/2006/1206celkem.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Operacionalizace dílčích výzkumných otázek
Příloha č. 2	Rámcový scénář rozhovoru

Příloha č. 1 - Operacionalizace dílčích výzkumných otázek

1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění fyziologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?

1.1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují finanční situaci Vietnamců žijících v ČR?

Jak Vietnamci hodnotí možnosti práce, výdělku a případné překážky ze strany majoritní společnosti při hledání zaměstnání nebo přímo při výkonu povolání. Zhodnocení vlastní finanční situace respondentem, vyjádření se k možnosti pořídit vše potřebné z vydělaných peněz, k možnosti ušetřit, navštěvovat rodinu ve Vietnamu, případně ji finančně či materiálně podporovat.

1.2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují bytovou situaci Vietnamců žijících v ČR?

Míra spokojenosti respondentů se současným bydlením a zkušenosti se zajišťováním bydlení – případná setkání se znevýhodněním ze strany majority při hledání bydlení, jaké jsou zkušenosti nyní s pronajímateli a se sousedy. V případě plánované změny bydlení přítomnost obav ze znevýhodnění ze strany českých pronajímatelů nemovitostí.

1.3. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují kvalitu zdravotní péče poskytované Vietnamcům žijícím v ČR?

Míra spokojenosti s kvalitou zdravotní péče, s rychlostí poskytnutí péče a s přístupem zdravotníků.

1.4. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění pocitu ochrany a bezpečí Vietnamců žijících v ČR?

Jaké jsou zkušenosti respondentů zkušenosti s policií, úředníky a soudy, zda se setkali se znevýhodněními ze strany těchto pracovníků z důvodu jejich vietnamské národnosti.

2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění psychologických potřeb Vietnamců žijících v ČR?

2.1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují sebevědomí, sebeúctu Vietnamců žijících v ČR?

Nejprve bude zjištěno, s jakými skupinami české populace se respondenti setkávají (úředníci, policisté, zákazníci, zaměstnanci, zaměstnavatelé, lékaři, učitelé dětí, sousedi, přátelé, rodina), jak se k nim tyto lidé chovají (jako k rovnocenným partnerům nebo projevují nadřazenost) a jak toto chování působí na sebevědomí respondentů. Míra sebevědomí bude zjišťována těmito indikátory: vědomí vlastní ceny, kvalit a schopností (např. v porovnání právě s Čechy), víra v úspěšnost budoucích

výkonů, přesvědčení, že v různých situacích člověk jedná správně.¹⁸

2.2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují osobní identitu, sebepojetí Vietnamců žijících v ČR?

Jak je utvářen sebeobraz Vietnamců v českém prostředí na základě porovnávání se s většinovou společností. Vzhledem k převážně negativním postojům české populace bude zjišťováno, zda a do jaké míry se takto negativně vytvořený obraz o vietnamské menšině dotýká samotných Vietnamců a nakolik případně dochází ke zvnitřnění takto přijatého sebeobrazu. V návaznosti na předchozí bod, kdy byli respondenti dotazováni na jejich vzájemné vztahy s českou populací, zjistím, co si Vietnamci myslí o názorech, které si o nich Češi vytvořili. Následně budou respondenti dotazováni, zda se s těmito názory na vietnamskou komunitu ztotožňují nebo je rozhořčují, případně se o názory majority nezajímají. Zda se cítí být v porovnání s českými lidmi v něčem horší nebo naopak lepší.

2.3. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují pocit zvládnání očekávání Vietnamců žijících v ČR?

Respondenti zhodnotí svůj pocit ze zvládnání úkolů, se kterými se v ČR setkávají, a pokusí se porovnat, jestli se od nich ve stejné situaci očekává více, méně nebo stejně jako od českých lidí (např. očekávání učitelů od vietnamského studenta ve škole a jeho pocit, že své školní povinnosti zvládá stejně, lépe nebo hůře než jeho čeští spolužáci).

3. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění sociálních potřeb Vietnamců žijících v ČR?

3.1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují pocit sounáležitosti Vietnamců žijících v ČR s českou společností?

Pocit sounáležitosti Vietnamců s českou společností bude zjišťován prostřednictvím dotazů na jejich zájem o dění v ČR, (ne)lhostejnost k přírodním katastrofám (pokud se nedotýkají jich samotných), četbu českých novin nebo sledování televizních (rozhlasových) zpráv. V případě českého občanství respondenta bude dotazován, zda využívá svého volebního práva. V případě negativních odpovědí mě bude zajímat, zda jsou příčinou postoje a chování české populace k Vietnamcům. Respondenti zhodnotí svůj pocit akceptování českou společností, jaký je poměr českých a vietnamských přátel (co do počtu i kvality vztahu) a kde se cítí být více doma – v ČR nebo ve Vietnamu.

---

¹⁸ Při volbě těchto indikátorů jsem vycházela z definic pojmů *sebevědomí*, *sebeúcta* a *sebedůvěra* uvedených v Psychologickém slovníku (Hartl – Hartlová, 2000).

3.2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují sdílení českého společenství Vietnamců žijících v ČR?

Míru sdílení českého společenství bude zjišťována podle těchto aktivit dotazovaných: studium na českých školách, návštěvy českých kulturních akcí (divadel, kin, koncertů). Pokud budou respondentovy odpovědi na otázky sdílení společenství negativní, bude mě zajímat, zda je tato situace ovlivněna případnou přítomností překážek ze strany majoritní společnosti.

4. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění noogenních potřeb Vietnamců žijících v ČR?

4.1. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují naplnění životních hodnot a přesvědčení Vietnamců žijících v ČR?

Co je pro ně v životě nejdůležitější, co má největší hodnotu, v čem spatřují smysl života. A následně, zda mohou tyto hodnoty a významy ve svém životě v ČR uplatňovat, nebo při jejich naplňování narážejí na překážky ze strany české populace.

4.2. Jak postoje české majoritní společnosti vůči vietnamské menšině ovlivňují kulturní identitu Vietnamců žijících v ČR?

4.3. Jaké vietnamské tradice respondenti v ČR udržují a k čemu vedou své děti, zda v této oblasti pocítují překážky ze strany české společnosti a do jaké míry je pro jejich život v ČR nutné se přizpůsobit českým zvykům (a zda se jich tato nutnost přizpůsobení se negativně dotýká). Je respondentům bližší vietnamská nebo česká kultura a jestli se oni sami cítí být více Vietnamcem či Čechem?

Příloha č. 2 - Rámcový scénář rozhovoru

Respondenti jsou nejprve seznámeni s tématem rozhovoru a s účelem práce, aby bylo zamezeno případným obavám ze zneužití informací.

1. Fyziologické potřeby

- 1.1. Jak hodnotíte svou finanční situaci, jste spokojen?
- 1.2. Jste spokojen se svou prací a s možností výdělku?
- 1.3. Setkal jste se se znevýhodněním kvůli své národnosti při hledání svého zaměstnání nebo při zařizování podnikání?
- 1.4. Pořídíte za peníze, které vyděláte vše, co potřebujete? Máte možnost také ušetřit?
- 1.5. Jste spokojen se svým současným bydlením?
- 1.6. Setkal jste se s obtížemi z důvodu své národnosti při hledání bydlení nebo nyní při užívání bytu?
- 1.7. Pokud v blízké době plánujete změnu bydlení, máte obavy ze znevýhodnění při pořízení bydlení?
- 1.8. Jak jste spokojen se zdravotní péčí, která je vám v ČR poskytována?
- 1.9. Setkal jste se se znevýhodněním z důvodu vaší národnosti při poskytování zdravotní péče – například z hlediska kvality, rychlosti, přístupu zdravotnického personálu)?
- 1.10. Jaké máte zkušenosti s policií, úředníky, případně se soudy v ČR? Setkal jste se se znevýhodňujícím jednáním ze strany policie, úředníků a soudů z důvodu vaší národnosti?
- 1.11. Máte pocit bezpečí, ochrany a rovnosti před zákonem v ČR?

2. Psychologické potřeby

- 2.1. S jakými skupinami českých lidí nejčastěji přicházíte do styku (úředníci, policisté, zákazníci, zaměstnanci, zaměstnavatelé, lékaři, učitelé dětí, sousedi, přátelé, rodina)?
- 2.2. Jak se k vám tyto lidé chovají?
- 2.3. Máte pocit rovnocenného postavení s těmito lidmi? Jak oceňujete své schopnosti, kvality? Myslíte si, že jste v něčem lepší nebo horší než Češi?
- 2.4. Co si myslíte o názorech české společnosti na Vietnamce? Jsou vám nepříznivé názory nepříjemné, souhlasíte s nimi nebo jsou vám lhostejné?
- 2.5. Dokážete zhodnotit, zda se od Vás jako od Vietnamce očekává v naší společnosti více než od Čecha?
- 2.6. Máte pocit, že zvládáte všechny úkoly a povinnosti, se kterými se v naší zemi setkáváte?

3. Sociální potřeby

- 3.1. Zajímáte se o dění v ČR, čtete noviny, sledujete zpravodajství?
- 3.2. Je pro vás podstatnější situace ve Vietnamu nebo v České republice, kde nyní žijete?
- 3.3. Máte mezi Čechy přátele? Ve které společnosti se cítíte lépe – v české nebo vietnamské?
- 3.4. Navštěvuje nějaké české kulturní akce, kina, divadla apod.?

4. Noogenní potřeby

- 4.1. Co je pro vás v životě nejdůležitější, co má nejvyšší hodnotu?
- 4.2. Umožňuje vám život v ČR tyto hodnoty uskutečňovat nebo naopak znesnadňuje?
- 4.3. Jaké vietnamské tradice a zvyklosti dodržujete? Učíte své děti váš rodný jazyk?
- 4.4. Zřejmě jste se musel přizpůsobit mnohým českým zvyklostem. Je to pro vás nepříjemné?
- 4.5. Je vám bližší vietnamská nebo česká kultura? Cítíte se být po letech života v ČR více Vietnamcem nebo už spíše Čechem?